

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Vliv rodičů na motivaci studentů FHS UK
ke studiu na vysoké škole

Řešitel práce: Olga Korobova

Vedoucí práce: Ing. Libor Prudký, Ph.D.

Praha 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně odcitovány. Tato práce nebyla použita k získání jiného či stejného titulu.

V Praze dne

.....

(podpis)

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucímu práce Ing. Liboru Prudkému Ph.D. za vstřícnost, velkou ochotu a schopnost naslouchat. Vážím si jeho cenných rad a neocenitelné pomoci při psaní této bakalářské práce. Dále bych také ráda poděkovala profesorům a vedení FHS UK, díky nimž jsem měla možnost poznat jiný přístup ke studiu a vzdělání než v Rusku.

O.K.

Anotace

Předmětem zkoumání předkládané bakalářské práce je vliv rodičů na motivaci studentů ke studiu na vysoké škole. Práce nahlíží na vzdělanostní aspirace studentů FHS UK a zázemí jejich rodin, ze kterého vychází. Toto zázemí je sledováno pomocí indikátorů ekonomických, sociálních a kulturních zdrojů, kterými disponuje rodina, přičemž výchovné styly jsou zahrnuty mezi socializačními zdroji. Rodina je vnímána jako rozhodující socializační činitel působící na motivovanost svých dětí ke studiu na univerzitě. Práce se opírá o sekundární analýzu výsledků empirického kvantitativního sociologického výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy pod vedením Ing. Libora Prudkého, Ph.D.

Klíčová slova: motivace ke studiu, rodina, vliv rodičů, ekonomický, sociální, kulturní zdroj, sekundární analýza, výzkum hodnotových struktur.

Summary

The following Bachelor's dissertation focuses on parents' influence on the motivation of students to study at university. This work investigates the educational aspiration of students at the Faculty of Humanities and their parents' background. This background is examined using economic, social and cultural indicators, which shows the family and educational styles to be sources of socialization. The family is perceived to be a decisive socializing factor that affects the motivation of children to study at university. This work is based on the results of secondary analysis of empirical quantitative sociological research of value structures of first year students at the Faculty of Humanities of Charles University, under the tutelage of Ing. Libor Prudky, Ph.D.

Keywords: motivation to study, family, family influence, economic, social, cultural source, secondary analysis, value structures research.

Obsah

1. Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	
2. Rodina	8
2.1 Podoba současné rodiny.....	8
2.2 Funkce rodiny.....	11
2.3 Struktura rodiny.....	14
3. Rodinné prostředí	15
3.1 Ekonomický, kulturní a sociální kapitál.....	15
3.2 Typy zdrojů v rodině.....	19
4. Výchova	21
4.1 Výchova v rodině.....	21
4.2 Výchovné styly v rodině.....	22
PRAKTICKÁ ČÁST	
5. Metodologie	25
5.1 Výzkumný problém.....	25
5.2 Stanovení hypotéz a operacionalizace.....	25
5.3 Výzkumná strategie.....	27
5.4 Technika sběru dat.....	27
5.5 Výběr vzorku a prostředí výzkumu.....	28
5.6 Analytické postupy.....	28
5.7 Kvalita výzkumu.....	30

5.8 Etické otázky.....	31
6. Analýza dat.....	32
6.1 Frekvenční analýza.....	32
6.2 Faktorová analýza.....	37
6.3 Párové srovnání.....	39
6.3.1 Statusové indikátory.....	39
6.3.2 Demografické indikátory.....	42
6.3.3 Socializační indikátory.....	44
7. Verifikace hypotéz.....	54
8. Závěr.....	56
9. Použitá literatura.....	57
10. Seznam příloh.....	60

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod

Tato bakalářská práce vychází ze sekundární analýzy výsledků empirického kvantitativního sociologického výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy, který prováděl řešitelský tým pod vedením Ing. Libora Prudkého, Ph.D. již od roku 2002. Toto šetření hledá odpovědi na otázky, které se týkají trendů a vývoje hodnotových struktur studentů a rozvoje jejich osobnosti. Cílem tohoto výzkumu je snaha přispět k pochopení sociální struktury, zázemí a případně „sociálního a kulturního kapitálu“, s nímž studenti 1. ročníku přicházejí na fakultu. Tento výzkum nahlíží na vybrané demografické a sociální charakteristiky zmíněných studentů. V této souvislosti jsem si vybrala jako předmět mého zkoumání vliv rodičů na motivaci studentů ke studiu na vysoké škole, jelikož jsem si byla vědoma příznačné úlohy rodiny, kterou plní v procesu socializace svých dětí.

Ve své bakalářské práci se věnuji působení rodičů na vzdělanostní aspirace studentů FHS UK a zkoumám zázemí rodin, ze kterého vychází. V souladu s tím bych ráda přispěla k tématu vlivu rodiny na dítě a rovněž se dozvěděla o skutečných trendech v české společnosti 21. století. Jsem si vědoma toho, jaké funkce plní rodina vůči svým dětem, a chtěla bych se v praxi dozvědět, jestli je životní osud jedince nějak determinován zázemím, ze kterého vychází.

Ve své bakalářské práci nastiňuji současnou podobu rodiny, analyzuji vědecky prokazatelné skutečnosti působení rodiny na vývoj dítěte a kladu otázky, vztahující se k jistému posunu v rozvoji rodinných vztahů. Jsem si vědoma toho, že je moje analýza relativně omezená skupinou studentů 1. ročníku FHS UK, smyslem ovšem bylo nalézt určité souvislosti a poukázat na potřebu věnovat se zásadnímu otázce kterou je problém rodiny v současném světě a její stále nehasnoucí význam v budování vývoje jedince.

2. Rodina

Rodina je a byla brána obecně jako stabilizační prvek, jež podporuje a brání soudržnost společnosti před možným chaosem. Silná vazba mezi páry je propojena s výchovou dítěte, která je potřebná u dospívání dítěte a je typickým prvkem člověka oproti ostatním živočišným druhům.

Současná doba vypovídá o rozvolněnosti vztahů. Prosazuje se individualita jednotlivce. Vzrůstá procento rozvodovosti, které bylo v minulých dobách na velice nízké úrovni. Zprvu mohlo nové manželství vzniknout pouze po smrti manžela/ manželky. Trendem současnosti ve vývoji rodiny se stalo navazování opakovaných manželství a nových vztahů bez legitimního uzavření sňatků, vznikají neúplné rodiny. Sociální role v rodině není genderově určena. Funkci hlavy rodiny zastupuje jak muž, tak žena. Střídání zaměstnání, získávání nových zkušeností, více cestování a poznávání nových kultur dává nové možnosti pro jiný pohled na pojem rodina. Projevuje se větší individualita v soužití bez vznikajících manželství.

2.1. Podoba současné rodiny

Sňatky v raném věku téměř vymizely, tradiční kroky k založení rodiny ale nikoliv, pouze se změnil časový interval – seznámení, sexuální styk, partnerství, soužití, početí dítěte provázané s manželstvím.

Nové trendy rodin mění strukturu rodin. Poslední století přineslo názor, že rodina je tvořena alespoň třemi členy, z čehož rodinu tvoří jedno dítě, typická rodina potom sestává z manželského páru a dvou dětí. Základem rodiny je muž a žena v manželském či nemanželském stavu.

V současnosti je několik statusů/skladeb rodiny (Možný, 1999 a 2006):

- Manželská rodina, kde je uzavřeno manželství mezi mužem a ženou.
- Nukleární rodina, dítě má více přímých či nepřímých rodičů.
- Rozšířená rodina, s výchovou pomáhají blízcí či vzdálení příbuzní (prarodiče, sourozenci matky či otce apod.).
- Úplná rodina, kterou zastupují oba rodiče, jak matka, tak otec.
- Neúplná rodina, kde chybí jeden ze členů rodiny, častěji to bývá otec nežli matka.

Dříve se z úplné rodiny stala neúplná většinou úmrtím jednoho z rodičů, v současnosti je to zapříčiněno vysokou rozvodovostí. Častým příkladem dnešní doby je dítě s jedním vlastním a dalšími nevlastními rodiči. Úplnou rodinu tvoří matka i otec, kdy je statisticky dáno, že nejčastěji od rodiny odchází otec a dítě zůstává s matkou. Přítomnost a potřeba otce je pro rozvoj dítěte, především v raném věku a v období dospívání, velice důležitá. Otec bývá v rodině méně emočně zakomponovaným prvkem. Rodinu lze pokládat za neúplnou z následujících důvodů:

- z důvodu úmrtí matky/otce rodiny, kde není možnost obnovy úplné rodiny;
- pokud otec/matka odejde z vlastní vůle z důvodu neplnění své funkce v rodině.

Rozvodem je konec manželství, nikoliv rodičovství. Rozvod vnímá dítě stejně jako rodiče. Při rozvodu jsou obvyklé reakce dítěte například: pocit nejistoty, pocit ohrožení, kladení viny za rozvod, osamělost, deprese apod. Situace se stává pro dítě velice vypjatou a může vyvolat zhoršení koncentrace, pozornosti a tím i prospěchu ve škole.

V rámci objevování, poznávání nových míst se lidé často usadí na jiném místě, než kde se narodili a kontakt jak s bližším, tak širším okruhem rodiny je omezen, často i přerušen. Podpora rodiny bývá částečně, někdy i zcela ztracena a vznikají nové problémy, s kterými si musí člen rodiny poradit samostatně. Vysoké procento mladých párů nespojuje rodičovství s manželstvím.

Možné charakteristické znaky rodiny začátku 21. století (Stašová In Kraus, Poláčková, 2001, s. 78-85):

1. Rozdělení funkcí rodiny i do institucí. Rodina se zaobírá především těmi nejdůležitějšími funkcemi.
2. Zakončení partnerství svatbou slábne. Jednotlivé kroky od seznámení, sexuální styk, partnerství a soužití, zůstávají. Početí dítěte a manželství je na ústupu. Pár dosahuje větší volnosti a možnosti změny.
3. Tradiční rodinné vztahy se rozpadají z různých objektivních i subjektivních příčin. Rozvodovost narůstá, přičemž je ve většině případů zainteresované dítě.
4. Skladba rodiny je změněna z vícegenerační na nukleární typ.
5. Sexuální styk je brán, kvůli rozšíření antikoncepčních pilulek, jako zábava, která snižuje možnost neplánovaného početí dítěte. Páry mohou ovlivnit početí, ubývá žen potřebujících interrupcí.

6. Soužití dětí s otcem a matkou trvá déle. Dříve byla manželství uzavírána v raném věku. Nyní se tato hranice posunuje s rozvojem nových možností spojených s cestováním, vzděláním apod. přímo i nepřímo je ovlivněna vazba mezi staršími a mladšími generacemi.
7. Početí prvního dítěte je oddalováno (dostatečné zabezpečení dítěte, poskytnutí dobrých podmínek pro život apod.), věk rodičů a prarodičů je starší. Vyplyvá z toho problém absence prarodičů nebo menší možnosti zapojování se prarodičů do celého procesu růstu dítěte a rozvíjení se širší rodiny.
8. Pracovní doba v zaměstnání je delší a čas strávený s dětmi či manželkou/manželem se krátí. Problém nejvíce sužuje rodiny s dětmi v raném věku a v období dospívání, kde je dostatečná péče a výchova jedním z nejdůležitějších aspektů pro další rozvoj dítěte.
9. Využívání médií jako komunikačního prostředku, u kterého tráví především mladí lidé hodně volného času, oproti běžné komunikaci či čtení knih.
10. Rozšíření vzdělanosti dalo vzniknout dvoukariérovému manželství, přičemž ve většině případů nechce budování kariéry ani jeden z partnerů/manželů ohrožit či ho ukončit.

Je mnoho znaků, jež ovlivňují prostředí, kde je vychováváno dítě. Rovnováha, harmonie a soulad potřebných entit je velice důležitá pro rozvoj rodiny.

Homosexuální partnerství otevírá bránu pro nový rozvoj a vznik možné fungující rodiny. Registrované partnerství – toto soužití se stává čím dál tím více atraktivnější pro lidi stejného pohlaví, kteří uvažují o založení úplné rodiny s dítětem.

Při pohledu na aktuální stav české rodiny a její trendy vývoje jsou příznačné jisté změny a posuny, které neustále probíhají ve společnosti. Tak například referát Prof. PhDr. Lenky Šulové, Csc., věnovaný tématu dítěte v síti rodinných vztahů, který byl přednesen na konferenci „Podpora rodin s dětmi“ v červenci roku 2017, vystihuje určité proměny v současné rodině (Prof. PhDr. Lenka Šulová, Csc. Konference „Podpora rodin s dětmi – problémy, návrhy a inspirace“, 14. 6. 2017):

- vztahy v rodině mají fluidní charakter, to znamená, že už nejsou tak striktní a přesně determinovány;
- způsob života různých rodin se významně liší – týká se to odlišností stavových rámců;

- rodiče jsou příliš zralí – odklad rodičovství nabírá větší sílu, rodiče si pořizují děti ve zralejším věku, a proto celkově mají jisté potíže se zvládnutím této úlohy, a to jak z hlediska fyzické náročnosti, tak i ze stránky psychické;
- neustále narůstá pasivita;
- stále se zvyšuje interakce s neživými předměty – trávení času v hyperrealitě se stalo běžným jevem v rodině, děti tráví mnoho času na internetu, v důsledku čehož se snižuje počet běžných interakcí s okolním světem;
- děti se nezapojují do domácích prací, což by mohlo být prospěšné pro vývoj jejich zodpovědnosti a pochopení dělby práce;
- stále více jedinců se zaměřuje na současnost, což znamená, že slábne příprava na budoucnost a rodiče, ani děti nemají vizi;
- větší důraz je kladen na jednotlivce, nikoliv na zájmy kolektivu;
- pro život jedince je příznačná velká míra podnětů – přemíra popudů ohrožuje jasné vytyčení cílů, v rodině není žádný životní princip, nejsou přesně formulovány zásady soužití, postoje a hodnoty.

Proto znovu přichází v úvahu, že funkce rodiny vůči svým dětem jsou v současném rychle se měnícím světě velice významné, jelikož je rodina stále důležitým socializačním činitelem v životě dítěte. Podrobněji o funkcích rodiny, která ta plní, pojednává další kapitola.

2.2. Funkce rodiny

Na funkce rodiny, které plní vůči svému dítěti, lze nahlížet jako na sociálně-psychologický činitel, tj. z hlediska působení na duševní vývoj dítěte (Čačka, 2000, s. 158-165; Helus, 2007, s. 149-153) nebo také z výchovného a socializačního pohledu (Stašová In Kraus, Poláčková, 2001, s. 78-85). Rodina uspokojuje potřeby dítěte a pomáhá mu rozvíjet jeho dovednosti a vlastnosti. Skrze své vlastní zázemí, ať už jde o jeho ekonomickou, kulturní či sociální složku, rodiče seznamují svého potomka s kulturou, předávají mu své znalosti a hodnoty, učí ho mezilidským vztahům, zkrátka pomáhají mu se zorientovat ve světě a dávají pocit jistoty.

Z hlediska vyrovnání se se svou úlohou může být rodina funkční, to znamená, že rodiče plní všechny své funkce vůči dítěti. Pokud kvůli rozlišným životním situacím rodina nebude schopna uplatňovat některé své činnosti, bude se jednat o rodinu afunkční, což

znamená, že sice nejsou všechny funkce naplňovány, ale celkový život není rodiny narušen a průběh socializace dítěte není významně ovlivněn. O dysfunkční rodině hovoříme, když je život v rodině problémový a vývoj dítěte je vážně ohrožen čili porušen (Stašová In Kraus, Poláčková, 2001, s. 79).

Seznam funkcí, které plní rodina, může mít různou podobu, jelikož řadu funkcí převzaly státní instituce jako jesle, škola a jiné, její základ však musí obsahovat socializační a emočně-psychologický prvek. Níže uvádím sestavu funkcí rodiny z pohledu sociální psychologie (Helus, 2007, s. 149-151):

- uspokojení základních potřeb dítěte – od hmotného zabezpečení, výživy, zdraví až po vytvoření láskyplného prostředí, pocitu bezpečí, komfortu a jistoty, zkrátka budování základu pro jeho potenciální rozvoj;
- uspokojení potřeby příslušnosti – vytvoření pocitu jistoty, díky kterému si dítě uvědomuje jako příslušník určitého celku, učí se integrovat do určitého prostředí;
- poskytování prostoru pro seberealizaci – dítě se učí projevovat své myšlenky a postoje a jednat s ostatními;
- budování vztahu ke hmotnému světu – dítě se učí zacházet s rodinným vybavením, učí se pravidlům a pořádku;
- určuje vnímání genderových rozdílů – dítě si uvědomuje jako chlapec/dívka, vnímá vzorce chování od rodičů;
- působení vzorem či příkladem – na základě jednání rodičů se dítě učí chovat;
- rozvíjení vědomostí, zodpovědnosti a úcty – přes účast ve společných činnostech rodiny, a to od výletu a her až po práci a úklid, dítě rozvine své znalosti, postoje a hodnoty;
- poskytování pochopení a přijímání rozlišností – dítě vstupuje do mezigeneračních vztahů s prarodiči, sourozenci a chápe, že lidé mají věkové rozdíly, různé postavení atd.;
- budování primární představy o širším okolí – skrze vztahy v rodině dítě nahlíží do okolního světa a nebojí se do něho vstoupit;
- plnění úlohy útočiště či zdroje životní rovnováhy – rodina eliminuje pocit nejistoty a obavy dítěte, dítě ví, že se na rodiče může obrátit, že ho vyslechnou a že mu vždy poradí.

Někdy je u rodiny kladen větší důraz na duševní vývoj dítěte – na poznávací funkce a dovednosti a citová pouta v rodině. Tak Čačka vyhrazuje dvě oblasti působení rodičů (Čačka, 2000, s. 158-160):

- oblast racionálně-kognitivní – pro rozvoj této poznávací sféry dítěte je potřeba, aby rodiče předávali dětem své znalosti a zkušenosti, přes sdílené zájmy a interakci s dítětem rodiče rozvíjí jeho intelektové schopnosti a zájmové orientace, a to zejména prostřednictvím četby, společných výletů za kulturou a do přírody;
- oblast imaginativní-emozivní – rozhodující je citové klima v rodině, které určuje úspěšnost výchovy, proto je důležité s dítětem komunikovat, budovat pozitivní vztah, přičemž významnou roli mohou mít společné hry.

Mimo jiné uvádí autor faktory rodinného prostředí, které mají pozitivní a negativní vliv na dítě. Tyto faktory se odehrávají v dimenzi vztahů, uspořádání a kontroly. Když se v rodině bude vyskytovat soudržnost, která se vyjadřuje v reciproční podpoře, pomoci a zájmu o problémy jiného, a expresivnost, která určuje stupeň otevřenosti a upřímnosti v rodině, bude to mít kladný dopad na vývoj dítěte. Konfliktnost v rodině je ovšem chápána v záporném smyslu, to znamená, že větší míra agresivity v rodině má negativní vliv na utváření psychické odolnosti dítěte. Co se týče uspořádání v rodině a domácnosti, tak povinnosti, pravidla a pořádek mají ovlivňovat dítě jen příznivým způsobem. Oproti tomu nadměrná kontrola a disciplína mají spíše negativní dopad. Stejně špatně může dopadnout dítě, jehož rodiče jsou značně zaměřeni na úspěch, jako například úspěšnost ve škole, vynikající výsledky ve sportovních oddílech či jiných kroužkách (Čačka, 2000, s. 160).

Z hlediska sociální pedagogiky se základní funkce rodiny skládají z biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomické a socializačně-výchovné funkce (Stašová In Kraus, Poláčková, 2001, s. 79-80). Biologicko-reprodukční funkce má význam jednak pro jedince, který je součástí rodiny, tak i pro celou společnost. V případě společnosti se naplňují její reprodukční potřeby, proto stát do určité míry zasahuje do sféry péče o rodiny. Ze strany jedince se zase naplňují jeho biologické a sexuální potřeby a potřeby pokračování rodu. Z hlediska sociálně-ekonomické funkce se rodina podílí na ekonomickém systému společnosti, její členové vykonávají určitá povolání a vstupují na trh jako další spotřebitelé. Co se týče samotné rodiny, vystupuje jako autonomní systém, pro který je příznačná vysoká míra solidarity. Prostřednictvím naplnění své socializačně-výchovné funkce rodina připravuje své děti k životu v societě, předává celé spektrum znalostí, zkušeností a hodnotových orientací, díky čemuž se děti mohou aktivně zapojit do socializačního procesu.

2.3. Struktura rodiny

Struktura rodiny může také ovlivňovat vývoj dítěte, jeho proces socializace a úspěšnost vzdělání. Když bude dítě vyrůstat v láskyplném prostředí úplné rodiny, která o něj bude pečovat, může to kladným způsobem ovlivnit jeho vývoj. Ovšem, jak již bylo naznačeno v podkapitole *Současná podoba rodiny*, taková situace není běžná. Často se totiž stává, že se rodiče rozcházejí a ten rozchod je poněkud složitý a může zkomplikovat život dítěte, tzn. negativně ovlivnit jeho postoje a hodnoty, ať už se jedná o jejich, citovou, náboženskou nebo jinou složku, dokonce ho může traumatizovat. Navíc se ukázalo, že i přestože dítě mohlo vyrůstat v prostředí úplné rodiny, ta nemusí vždy plnit své poslání, své funkce. Jsou široce známé případy střídání jednoho z rodičů anebo situace, kdy byl jeden z rodičů lhostejný vůči svému dítěti. Právě proto se zdá, že neúplná rodina sice může vyvolat jasné potíže v socializačním vývoji dítěte, ale je mnohem důležitější, aby byla schopna plnit svou úlohu a aby vytvářela pozitivní klima v rodině.

V neúplné rodině většinou chybí jeden z rodičů, přičemž nejčastěji to bývá otec, spíše než matka. Úlohu chybějícího otec může za určitých podmínek plnit jiný muž, například matčin přítel, dědeček či strýc. Avšak je potřeba se vyvarovat nadměrné péče a rozmazlování dítěte, jelikož „náhradní“ tatínek či maminka bude s větší pravděpodobností mít tendenci k hýčkání dítěte. To může vyvolat náročnější typy chování dítěte a dokonce i přivést ke krizi ve vztahu mezi „náhradním“ rodičem a dítětem: „Před dítětem se náhled objevují problémy vyvolané zvládnutím náročných sociálních kontaktů s nevlastním rodičem, nevlastními sourozenci a vlastně celým jejich příbuzenstvem. Tyto kontakty jsou obtížně zvládnutelné i pro samotné rodiče...“ (Alan, 1989, s. 91-92).

To, jak rodina překoná problémy, které plynou z její neúplnosti, jaký vztah k této skutečnosti zaujme osamělý rodič, ovlivní i to, jak se s tím vyrovná dítě a jaký to bude mít dopad na něj (Čačka, 2000). Značným vlivem na vývoj dítěte může být tzv. „funkční či skrytá neúplnost“ (Helus, 2007, s. 172). V tomto případě rodina vypadá jako úplná, ale je to jen zdánlivá situace, jelikož jeden z rodičů neplní své funkce. To se může projevat v jeho rezignovanosti: nevěnuje se dítěti, delší dobu nepobývá doma, projevuje lhostejnost k citům a libovolným aktivitám dítěte. Důsledkem toho může dítě propadnout apatii nebo pokusům vzbudit zájem rodiče provokativním chováním. Bez ohledu na to, jaký si dítě zvolí model chování, je to nebezpečný trend v jeho socializaci.

3. Rodinné prostředí

Rodina je pro jedince osobitým socializačním prostředím (Kraus, Poláčková 2001; Helus, 2007). Prostředím, ve kterém žije, učí se přemýšlet, cítit, hodnotit a jednat. Je důvěrným a známým místem, kde se může svěřit a očekávat radu a pomoc. Již od raných stádií života dítěte uspokojuje rodina jeho primární potřeby od biologických, jako například jídlo a pití, po psychické v podobě projevované lásky, zabezpečení dítěte, jeho seznámení s okolním světem, lidmi a vytvoření příjemným podmínek pro pozitivní zážitky. V takovém prostředí cítí dítě svou příslušnost k rodině a přichází k pochopení toho, že je součástí society, že se má integrovat a také budovat mezilidské vztahy. Tento vývoj a uvědomění sebe sama probíhá bezprostředně na každodenní bázi, je ovšem důležité, aby rodiče poskytovali dítěti prostor pro seberealizaci a dávali mu příklady a vzory chování, rozvíjeli jeho hodnotové orientace a uvědomění si povinností a zodpovědnosti. To vše je možné pouze v případě, že se rodiče věnují svému dítěti a jeho výchově.

Vzhledem k funkcím, které rodina plní vůči svým dětem, je bez pochyby jedinečným prostředím, které zajišťuje vhodné podmínky pro rozvoj osobnosti svých dětí, včetně jejich dalších úspěchů ve vzdělání. Na tom, jak bude plnit své funkce, záleží vývoj dítěte a jeho první kroky v poměrně složitém socializačním procesu. Ovšem neméně důležité je, z jakých zdrojů ta rodina vychází. Této skutečnosti jsou věnovány další podkapitoly.

3.1. Ekonomický, kulturní a sociální kapitál

Jak již bylo řečeno, rodina ovlivňuje vývoj dítěte, jeho osobnost a napomáhá mu při budování předpokladů pro úspěch ve škole. Otázkou je, jakým způsobem mohou rodiče uplatnit své působení. V této souvislosti je příznačné Bourdieuovo pojetí ekonomického, kulturního i sociálního kapitálu. Ekonomický kapitál, podle P. Bourdieu, představuje finanční prostředky a hmotný majetek. Kulturní kapitál zahrnuje různé poklady (znalosti, schopnosti atd.) získané jedincem, které mu napomáhají v nabytí socioekonomického statusu vyjádřeného v dosaženém vzdělání a pracovním uplatnění jedince. A sociální kapitál, který je tvořen konexemi a jinými užitečnými známostmi a sociálními kontakty (Bourdieu, 1986). Za určitých podmínek může být kulturní a sociální kapitál přetvořen do ekonomického, při tom lze ekonomický kapitál převést pouze do finančních prostředků: „...*economic capital*, which is immediately and directly convertible into money and may be institutionalized in the forms

of property rights; as *cultural capital*, which is convertible, on certain conditions, into economic capital and may be institutionalized in the forms of educational qualifications; and as *social capital*, made up of social obligations ('connections'), which is convertible, in certain conditions, into economic capital and may be institutionalized in the forms of a title of nobility" (Bourdieu, 1986. Dostupné online).

Pojem samotného kapitálu u Bourdieua není poněkud jasně definován. Autor chápe kapitál jako účinný zdroj, který umožňuje jedinci dosáhnout určitých zisků. Kromě ekonomického, kulturního a sociálního kapitálu uvádí také symbolický, lingvistický, politický a další. Podle celkového objemu těchto kapitálů udržovaných frakcemi sociálních tříd se tyto jednotlivé třídy dělí na dominantní, střední a dělnické (Bourdieu, 1986. Dostupné online). Zatímco ekonomický kapitál má hmotnou formu, kulturní a sociální kapitál prezentují nehmotné zdroje. Nicméně všechny tyto typy kapitálu přináší svému majiteli specifický zisk.

Kulturní kapitál sám o sobě představuje kulturní hodnoty a praktiky spojené se schopností ovládat dominantní kulturní kódy. Tyto hodnoty se akumulují a distribuují v rodině. Bourdieu rozlišuje tři formy kulturního kapitálu: a) vtělený, to znamená, legitimní kulturní postoje, preference a chování, které si jedinec osvojí v průběhu své socializace b) objektivovaný, tj. přenosné hmotné objekty, jako knihy, obrazy, pomníky a podobně, pomocí nichž si jedinci osvojují vtělený kulturní kapitál a c) institucionalizovaný, k němuž patří vysokoškolské tituly a diplomy, které dokládají hodnotu vtělených kulturních prostředků, neboli uznávají míru udržovaného kulturního kapitálu (Bourdieu, 1986. Dostupné online).

S pojetím kulturního kapitálu je u Bourdieua těsně spojen koncept kulturní reprodukce (Bourdieu, Passeron, (1970) 1990), jehož podstatou je sociální stratifikace společnosti na základě držení a distribuce dominantního kulturního kódu, jako třeba vkusu, hodnot, kompetencí a podobně, mezi příslušníky vyšších tříd. Členi dominantních tříd již od dětství mají přístup k tomuto exkluzivnímu kódu, osvojí si jej během své socializace a tím získají zvýhodněné postavení, které se promítá do dalšího života: studium ve škole, na univerzitě, pracovní příležitosti, přístup ke skupinám s vysokým socioekonomickým statutem. Státní instituce jako například škola hrají v tomto řetězci velmi podstatnou roli – vzhledem ke svému konservatismu a tradicionalismu (Bourdieu, Passeron, (1970) 1990, s. 198-201) škola podporuje toto vyloučení a reprodukci příslušné sociální struktury: „In reality, because they (pedagogic actions) correspond to the material and symbolic interests of groups or classes differently situated within the power relations, these PAs (pedagogic actions) always tend to reproduce the structure of the distribution of cultural capital among these groups of classes, thereby contributing to the reproduction of the social structure. The laws of the market which

fixes the economic or symbolic value, i.e. the value qua cultural capital, of the cultural arbitraries produced by the different PAs (pedagogic actions) and thus of the products of those PAs (pedagogic actions) (educated individuals), are of the mechanism – more or less determinant according to the type of social formation – through which social reproduction, defined as the reproduction of the structure of the relations of force between the classes, is accomplished“ (Bourdieu, Passeron, (1970) 1990, s. 11).

V návaznosti na koncept Bourdieuova kulturního kapitálu jako osnovu pro šíření sociálních nerovností, jelikož je kulturní kapitál v exkluzivním vlastnictví dominantních tříd, Lamont a Lareau nabídli svou definici kulturního kapitálu jako institucionalizované vysokokulturní signály, které jsou používány jako nástroje sociálního a kulturního vyloučení: „institutionalized, i.e., widely shared, high status cultural signals (attitudes, preferences, formal knowledge, behaviors, goods and credentials) used for social and cultural exclusion, the former referring to exclusion from jobs and resources, and the latter, to exclusion from high status groups“ (Lamont, Lareau 1988, s. 156. Dostupné online).

Vysokokulturní signály – postoje, hodnoty, jednání a jiné charakteristiky – jsou základem pro reprodukci dominantních tříd. Co slouží v tomto případě jako nástroj? Sociální kapitál, který je množinou „aktuálních nebo potenciálních zdrojů, která vychází z vlastnictví trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známostí, jinými slovy z členství ve skupině, které vybavuje každého člena kolektivně vlastněným kapitálem, tedy různými oprávněními“ (Šafr, Sedláčková, 2006, s. 15). Sociální kapitál podle Bourdieua musí být neustále udržován a jeho objem závisí jak na velikosti sociální sítě, což jsou různé konexe a známosti, které je jedinec schopen zaručit, tak i na samotném množství kapitálu (ekonomického, kulturního a symbolického), který vlastní členové této sociální sítě (Bourdieu, 1986. Dostupné online). Jedinci se mají nepřetržitě starat o velikost a vztahy uvnitř sociální sítě, a to prostřednictvím směn (dárků, slov atd.) (Bourdieu, 1986. Dostupné online).

Jak vznikají tyto známosti a jak se tvoří sociální kapitál? Na základě „blízkosti ve fyzickém a sociálním prostoru pomocí tzv. „klubového efektu“ (Šafr, Sedláčková, 2006, s. 16). Lidé ze stejných tříd se často setkávají ve stejných přepychových čtvrtích, exklusivních sportovních klubech, kde nejsou přítomny nežádoucí osoby, které mají nepřijatelné chování či vlastnosti, a kde příslušníci vyšších tříd mají možnost jednat, sdílet informace a navazovat nové kontakty.

Poněkud jiný pohled na sociální kapitál lze pozorovat u J. Colemana v jeho teorii sociální směny (Coleman, 1990), kde autor zkoumá sociální vztahy mezi jedinci jak z hlediska jejich užitečnosti pro jednotlivce, tak i z hlediska budování sociální struktury.

Sociální kapitál definuje jeho funkce. Základní funkce se skrývá v usnadnění určitých jednání jedinců v rámci sociální struktury. Na rozdíl od ostatních typů kapitálů patří sociální kapitál ke struktuře vzájemných lidských vztahů, což znamená, že sociální vztahy zde hrají zásadní roli (Coleman, 1990, s. 302).

Coleman pojednává o třech formách sociálního kapitálu: a) závazky a očekávání, pro něž je důležitá míra důvěryhodnosti sociálního prostředí, b) informační potenciál, který je nedílnou složkou sociálních vztahů, to znamená, že sociální síť je extrémně důležitá, jelikož poskytuje informace, které jsou nezbytné k následnému jednání, c) normy a účinné sankce, které regulují jednání uvnitř struktury (Coleman, 1990, s. 306-311). Dále rozlišuje také fyzický kapitál, který je vtělen do viditelné hmotné formy, lidský kapitál, který prezentují zkušenosti a znalosti získané jedincem, a sociální kapitál představuje vztahy mezi jedinci (Coleman, 1990, s. 304). Zatímco první dva kapitály mají podstatu soukromých statků, sociální kapitál je statkem veřejným čili kolektivním, podílejí se na něm totiž všichni účastníci sociálních vztahů. Sociální kapitál plní zásadní roli při shromáždění lidského kapitálu. Šafr ve své stati věnované sociálnímu kapitálu rozebírá Colemanův přínos: „Coleman použil koncept sociálního kapitálu pro analýzu mezigenerační reprodukce lidského kapitálu při výchově dětí. Sleduje závislost úspěchu ve škole na velikosti sociálního kapitálu rodiny, který operacionalizuje jako kombinaci znaků: úplná rodina (oba rodiče), počet sourozenců a vzdělanostní aspirace dítěte ze strany rodičů. Dále používá pro stejnou úlohu (propadnutí ve škole) sociální kapitál mimo rodinu, operacionalizovaný prostřednictvím typu navštěvované školy (veřejná, soukromá a církevní)“ (Šafr, Sedláčková, 2006, s. 19).

Zdá se, že kulturní, sociální a ekonomický kapitál hrají významnou roli v životě jedince. Vypadá to, že kdyby rodiče při výchově svého dítěte nerozvíjeli jeho kognitivní a verbální schopnosti, neseznamovali svého potomka s vysokým uměním, neutvářeli a nerozvíjeli jeho hodnoty a postoje, mělo by to negativní dopad na jeho dovednosti ve škole a nepříznivý vliv na jeho budoucnost. Vztahy uvnitř rodiny, ale také i mimo samotnou rodinu, budování norem chování, sdílení společných hodnot a sociálních sítí hraje také velmi důležitou roli jak v případě přístupu ke vzdělání, tak i v případě vstupu na trh práce. Právě proto se zdá, že rodinné prostředí, zázemí rodiny má jistý vliv na vzdělanostní aspirace dětí a jejich úspěšnost v budoucím životě.

3.2. Typy zdrojů v rodině

Ve svém výzkumu sociální reprodukce a diferenciací hodnotových struktur – „Distinkce a hodnoty 2008“ – Šafr navrhuje místo Bourdieuových kapitálů seznam ekonomických, kulturních a sociálních zdrojů, které rodina uplatňuje při podpoře vzdělávání a následovně i zaměstnání svých dětí, přičemž „kulturní zdroje, spolu s ekonomickými a sociálními zdroji slouží k vysvětlení odlišných preferencí, výhod/překážek spojených s určitou třídní pozicí a její mezigenerační reprodukcí“ (Šafr, 2012, s. 13). Šafr zdůrazňuje, že koncepty zdrojů, kterými disponuje a které aplikuje rodina, jsou blízké pojmu kulturní kapitál Bourdieua. Nicméně Šafr zařazuje kulturní kapitál do kulturních zdrojů. Typy zdrojů, které užívá rodina pro úspěch svých dětí, jsou následující:

- Ekonomické (finanční prostředky, příjem a jiné materiální zabezpečení)
- Kulturní (samotné vzdělání rodičů a kulturní kapitál)
- Sociální (sociální kapitál, který se jednak projevuje ve výchovných stylech v rodině a vztazích v rodině, tj. jednak v intenzitě vazeb mezi rodiči a dětmi, zda podporují a motivují své děti, a jednak v užitečných známostech a kontaktech)

V případě ekonomických zdrojů je zřejmé, že Šafr vychází z Bourdieuova konceptu ekonomického kapitálu, který je zmíněn v předchozí podkapitole, a tudíž jsou roviny ekonomických zdrojů a stejnojmenného kapitálu totožné.

Do kulturních zdrojů zahrnuje Šafr jak formální vzdělání rodičů, tak i koncept kulturního kapitálu, který člení do dvou základních typů: „elitistického vysokokulturního spojeného s univerzálním obecně závazným – dominantním kulturním vkusem a kognitivního typu rozvíjejícího u dítěte jazykovou kapacitu, myšlenkové procesy exekutivní funkce, které napomáhají schopnosti poznávat a učit se“ (Šafr, 2012, s. 13).

V případě vysokokulturního kapitálu čerpá autor inspiraci z teorie kulturní reprodukce (Bourdieu, Passeron, (1970) 1990), která vnímá vzdělání jako nástroj, pomocí kterého se vytváří sociální nerovnosti, to znamená, že dominantní třídy využívají vzdělání jako prostředek k vyloučení ostatních tříd z možnosti získat žádanou kariéru. Proto si děti pocházející z vyšších tříd, jejichž rodiny disponují kulturním kapitálem, již v raném dětství osvojí hodnoty, postoje, vědomosti a znalosti, díky kterým získají oproti ostatním výhodu, jelikož budou snadněji zvládat vzdělávací proces ve škole, což samotný vzdělávací systém

zase oceňuje a podporuje (viz Bourdieu, Passeron, (1970) 1990, s. 45, 46 a 198-201). Tuto tendenci lze sledovat například v pojednání Bourdieua o jazykových kompetencích a sociálním původu jedinců, kde autor hovoří o přímém vztahu mezi držetím kulturního kapitálu a mírou úspěchu individua (Bourdieu, Passeron, (1970) 1990, s. 73, 74 a 76).

Jak již bylo zmíněno, Šafr rozděluje kulturní zdroje do dvou typů: elitistického vysokokulturního a kognitivního kapitálu, přičemž první se zakládá na účasti na vysoké kultuře, to znamená, osvojování si elementů dominantní kultury, které se může projevovat ve společných rodinných návštěvách galerií, koncertů a podobných institucí, zatímco kognitivní kapitál se vyjadřuje v kulturních schopnostech a znalostech předávaných rodiči svým dětem, a to jak pomocí vzdělávacích zdrojů, tak i přes věnování se dítěti, tj. čtení s dětmi, povídání si o knihách a podobně (Šafr, 2012, s. 13-15).

S interakcí mezi rodiči a dětmi a emočním klimatem v rodině je u Šafra těsně spojeno pojetí sociálního kapitálu, přičemž důležité jsou nejen vztahy uvnitř rodiny, ale i mimo ni, jelikož se pomocí těchto vazeb přenáší lidský kapitál neboli vzdělanostní kapitál rodičů na děti (Šafr, 2012, s. 15). V této souvislosti odkazuje autor na stať Jamesa Colemana z roku 1988, kde Coleman znázorňuje, že sociální kapitál zaujímá významné místo v akumulaci lidského kapitálu (Coleman, 1988).

Mimo jiné k sociálním zdrojům patří podle Šafra užitečné kontakty a známosti, které mají rodiče a kterými následně zajišťují úspěšnost svých dětí a jejich třídní stabilitu a případný sociální vzestup (Šafr, 2012, s. 50, 51). Kromě důležitých sociálních sítí je také zapotřebí intenzivní interakce s dítětem, to znamená věnování se jeho výchově, mimoškolní aktivity, podpora dítěte, motivování dítěte ke vzdělávání a vůbec emotivní stránka vztahu rodiče – dítě. V této souvislosti autor zdůrazňuje význam strategie výchovy, kterou používají rodiči ve vztahu ke svým dětem.

Je příznačné, že jsou výchovné styly v rodině sdruženy u Šafra do sociálního kapitálu, respektive do „interakční vnitrorodinné dimenze sociálního kapitálu“ (Šafr, 2012, s. 17). Vychází zde z Colemanova pozdějšího konceptu sociálního kapitálu, kde ten pojednává o rovnosti přístupu ke vzdělání. Sociální kapitál podle Colemana existuje jak v širší komunitě, tak i bezprostředně uvnitř rodiny a projevuje se v tom, jak rodiče vychovávají své potomky, a to v podobě norem, sociálních sítí a vztahů mezi rodiči a dětmi, jež jsou nezbytné pro jejich dospívání (Coleman, 1987). Podrobněji o výchovných stylech pojednává další kapitola.

4. Výchova

Výchovu lze rozdílit od celkového procesu socializace, při které dochází k formování osobnosti jedince prostřednictvím rozmanitých vlivů a vnějších působení, charakterizovat jako záměrnou činnost. J. Alana chápe výchovu jako „formativní proces (od lat. *formo* – utvářet, formovat, dávat podobu), v němž společnost záměrným působením utváří osobnostní vlastnosti jedince, tzn. jeho morální, charakterové aj. rysy, a v němž z druhé strany si sám jedinec základní principy a způsoby chování ve společenském styku“ (Alan, 1974, s. 29). Výchova je vedle vzdělání jedním z nejvýznamnějších prvků celkového socializačního procesu jedince. Alan tak ukazuje na „propojenost a neodlučitelnost obou procesů“, zde má ovšem na mysli procesy socializace. (Alan, 1974, tamtéž).

Výchovou se rozvíjí jak hodnoty a postoje jedince, tak i jeho znalosti, dovednosti a zkušenosti. Výsledkem tohoto procesu rozvoje je pak vzdělanostní úroveň jednotlivce, na kterou má mimo jiné vliv „primární sociální prostředí (především rodiny)“ (Alan, 1974, s. 35). Tento vliv působí jak na šanci dosáhnout určitého stupně vzdělání, tak i na samotné vzdělanostní aspirace jedince.

Podstata výchovy se skládá ze dvou složek: z celkové míry vědění ve společnosti a existujícího systému hodnot (Kraus, Poláčková 2001). Pro celkový proces výchovy je mimo jiné důležité, v jakém prostředí dospívá jedinec, jak ho ovlivňuje rodina, vrstevníci, rodné město a podobně. Dále je podstatné zázemí, ve kterém žije jedinec, to znamená kulturní kapitál v rodině, socioekonomický status rodičů, prestiž jejich profese a veškeré jiné vlivy, které působí na jedince skrze jeho rodinu (Alan, 1974, Rabušicová, 1991; Matějů, Řeháková, 1992; Havlík, Kořa, 2002; Šafr, 2012 a jiné). Jedny výchovné situace se uskutečňují ve volnočasových aktivitách, jiné ve škole, třetí v čase stráveném s rodinou. Poslední, ale neméně důležité je klima v rodině. Typ komunikace v rodině, interakce mezi rodičem a dítětem, schopnost vést dialog, naslouchat dítěti, vymezovat se vůči okolnímu světu a budovat kontakty se svým potomkem hraje významnou roli ve výchově jedince a jeho socializaci.

4.1. Výchova v rodině

Rodiče by měli vytvářet lepší podmínky pro vývoj svého dítěte, dbát o to, aby v rodině převládal pozitivní výchovný styl. To vše je důležité pro kladný průběh socializace dítěte. Klíčovým je v tomto směru potenciál dítěte, jeho vlastní rozvoj. Rodiče by měli dítě

motivovat, podporovat jej v rozvoji svých schopností, znalostí, koníčků a dále také hodnotových orientací a postojů. V případě výchovy by měli rodiče projevovat takt a vyhnout se nátlaku, jelikož „pod vlivem chování rodičů přechází dítě do nového stavu (například určité reakce dítěte jsou odměnou posilovány, trestem oslabovány a odstraňovány)“ (Alan, 1974, s. 17). To znamená, že se vlastnosti dítěte mění na základě interakce se socializačním prostředím a samozřejmě díky získané zkušenosti. Tak Zdeněk Helus ve svém studiu věnovanému sociální psychologie popisuje určité znaky, kterých by se rodiče měli varovat (Helus, 2007, s. 164):

- traumatizování dítěte ostrou a neoblomnou kritikou, jako reakcí na jeho vlastní projevy či aktivity, což může způsobit, že se dítě uzavře a bude se bát projevovat iniciativu;
- projevování nezájmu o dítě, o jeho osobu či výkony, což může ohrozit jeho motivovanost v budoucnu a způsobit nekonstruktivní chování – provokování ostatních či pocity apatie;
- nízké či žádné zatížení dítěte, což se může stát příčinou nadměrné uvolněnosti dítěte a ztráty mravní odpovědnosti, navíc mu hrozí, že některé vlastností nerozvíjí v plné míře;
- nadměrné zatížení dítěte, což zase může způsobit jeho demoralizaci kvůli neúspěchům, jelikož je dítě stále přetíženo a tudíž trvale vystavováno stresu.

Právě proto je krajně důležité, aby rodiče podporovali pozitivní socializaci dítěte a používali výchovné styly zaměřené na seberealizaci v životě, to znamená, kladení si cílů a přijímání zodpovědnosti za jejich prosazování. Pro rozvoj dítěte je také podstatné uvědomění si hodnoty mezilidských vztahů, navázání kontaktu s vrstevníky a staršími lidmi, spolupráce. Neméně důležité je pomoci dítěti uvěřit ve své vlastní síly a ukázat mu, že je lze rozvíjet, když použije trochu víc snahy a kreativity. O to vše by se měli postarat rodiče při výchově svého dítěte. Konkrétní podobě výchovných stylů je věnována následující kapitola.

4.2. Výchovné styly v rodině

Na základě typologie Braumrindové (1989, 1991) se rozlišují tři typy výchovných stylů v rodině:

- Autoritářský (authoritarian)

- Povolující (permissiv)
- Styl opřený o autoritu (authoritativ)

Pro autoritářský styl je charakteristické prosazování bezpodmínečné poslušnosti dítěte. Veškeré požadavky vůči dětem se uplatňují v příkazové formě a bez možnosti diskutovat. Tento styl výchovy se projevuje v nižší míře komunikace mezi dítětem a rodičem. Rodiče jsou striktní, představují neoblomnou autoritu, které se má podřizovat. Přesto se rodiče snaží své dítě ochránit, používají při jeho výchově tresty, často i fyzické. V případě permissivního stylu výchovy jde o úplný opak: rodiče dávají dítěti značnou volnost v jednání, trestání je nulové, požadavky vůči dítěti jsou minimální. Rodiče tak nechávají své děti rozhodovat a doufají, že na základě principu „pokus a omyl“ přijde dítě k pochopení toho, co se má dělat a co je nežádoucí. Autoritativní styl výchovy se zakládá na vymezení toho, co je přípustné neboli správné a co nikoliv. Mezi rodiči a dětmi je navázána dobrá komunikace, rodiče vysvětlují dětem podstatu svých žádostí a očekávají od svých potomků určitá jednání. Důraz je kladen na pochopení a porozumění věcí. Rodiče znamenají pro děti určitý vzorec, model chování, kterého by se měli držet.

Baumrindová dokázala, že „děti, vyrůstající v podmínkách stylu opřeného o autoritu, a to nezávislé na věku (od dětí předškolních až po žáky středních škol) na etnickém původu a statusu, dosahují lepších výsledků v ukazatelích vývoje osobnosti, testech rozumových schopností a výsledcích školní práce než děti ostatních dvou stylů“ (Helus, 2007, s. 169).

Šafr navazuje na výchovné styly Baumrindové a sděluje, že styly výchovy v rodině jsou „záměrné i spontánní způsoby chování rodiče vůči dítěti, které ovlivňují jeho vývoj“ (Šafr, 2012, s. 95). Tyto styly se podle Šafra dělí na a) autokratický (authorian), jehož podstatou jsou příkazy a zákazy, které doprovází výchovu dítěte, b) demokratický, liberální styl opřený o autoritu rodičů (authoritativ), pro který je příznačné partnerství s dítětem a c) volný styl či permissivní, kde je dítěti ponechána co největší svoboda (Šafr, 2012, s. 95-96).

V případě autokratického stylu výchovy Šafr zmiňuje své obavy, že rodiče mohou potlačit samostatnost dítěte, jelikož za něj rozhodují a říkají mu, co má dělat (Šafr, 2012, s. 95). U demokratického stylu výchovy klade Šafr důraz na respektování dítěte, dítě musí pochopit svou odpovědnost vůči rodičům a okolnímu světu, musí si být vědomo důsledků svých jednání. Toto porozumění je mimo jiné zprostředkováno intenzivní interakcí mezi rodiči a dětmi, kde rodiče kladou důraz na racionalitu chování, společné řešení sporů a rozumný dialog. Šafr konstatuje: „Obecně se demokratický styl výchovný styl pokládá za nejpriznivější pro zdravý vývoj dítěte – opírá se více o vysvětlení než tresty, ponechává dítěti

přiměřenou volnost a přitom mu vymezuje důležité hranice“ (Šafr, 2012, s. 96). Pro Šafra je tento přístup výchovy nezbytný pro uvědomění sebe sama jako součástí kolektivu (Šafr, 2012, tamtéž). V případě volného stylu výchovy klade autor důraz na to, že rodiče už nejsou aktivním činitelem v životě dítěte a zmiňuje, že „tento přístup není jednoznačně koherentní, rozlišit je třeba volnost ve smyslu shovívavosti a vysoké míry pochopení – liberálně benevolentní přístup a de facto rezignovanost na aktivní rodičovství – nedbalý zanedbávající přístup“ (Šafr, 2012, tamtéž). Autor varuje rodiče před zanedbáním výchovy, jelikož děti potřebují cítit podporu. Kladení nároků na své potomky je v podstatě prospěšné. Pouhé tresty nemohou vyřešit stávající problémy. Úspěšné a motivované dítě potřebuje, aby s ním rodiče komunikovali, kladli na něj nároky, pomáhali mu a směřovali k cíli.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Metodologie

5.1. Výzkumný problém

Stěžejním tématem této práce je vliv rodičů na motivaci studentů ke studiu na vysoké škole. Zkoumám, jak působí rodiče studentů Fakulty humanitních studií UK na motivovanost jejich dětí ke studiu na univerzitě. Hledám určité zákonitosti a trendy vývoje tohoto působení v čase, tedy jak se tento vliv měnil od roku 2010 až po rok 2016. Analyzuji jak ekonomické, tak kulturní a sociální zdroje, kterými disponuje rodina, ovlivňující již zmiňovanou motivaci studentů. Dále vzhledem k tomu, že zařazuji typy rodinné výchovy mezi sociální zdroje, hledám také závislost mezi výchovnými styly v rodině a motivací jejich potomků ke studiu na vysoké škole.

Na všechny tyto rysy nahlížím prizmatem longitudinálního empirického sociologického výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK, který prováděl řešitelský tým pod vedením pana Ing. Libora Prudkého. Jelikož vycházím ze zpracování výsledků dlouhodobého kvantitativního sociologického šetření studentů FHS UK, jehož záměrem bylo nastínit základní podobu hodnotových orientací a vybraných sociálních a demografických charakteristik, jsem si vědoma určitých omezení, které přináší samotná podoba tohoto šetření. Cílem tohoto výzkumu byla snaha poznat sociální strukturu studentů prvního ročníku, pochopit jejich zakotvení, případně zjistit jejich kulturní a sociální kapitál, s nímž dotyční přichází studovat na fakultu. Záměrem této bakalářské práce je přispět k pochopení působení rodiny na vzdělanostní aspirace studentů FHS UK, a to z hlediska kulturních, socializačních a ekonomických zdrojů, s nimiž rodina volně nakládá.

5.2. Stanovení hypotéz a operacionalizace

Zkoumám otázku č. 18¹, která zní následovně: „V současné době se v České republice počty uchazečů o vysokoškolské vzdělání neustále zvyšují. Co nyní, podle Vašeho názoru, motivuje mladé lidi ke studiu na vysoké škole?“ Tato otázka vypovídá o možné motivovanosti

---

¹ Jedná se o otázku z dotazníku roku 2010 výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK pod vedením pana Ing. Libora Prudkého, Ph.D., viz přílohu č. 2.

respondentů ke studiu na univerzitě a proto je vzhledem k výše uvedenému výzkumnému problému zásadní pro tuto práci.

Jak vyplývá z literatury, která je uvedena v teoretické části této práce, ekonomické, kulturní a sociální zdroje, které užívá rodina, mohou určitým způsobem ovlivnit život jedince, jeho preference, hodnoty, postoje, socializaci a vzdělávací schopnosti a aspirace, proto je cílem příslušné práce zjistit, jak tyto zdroje ovlivňují motivaci studentů.

Hlavní hypotéza zní následovně:

- Rodiče nepochybně patří k jednomu z rozhodujících socializačních činitelů. Mají také vliv na motivaci ke studiu dětí na vysoké škole.

Dílní hypotézy zní takto:

- Rodiče ovlivňují motivaci svých dětí ke studiu na vysoké škole pomocí ekonomických, kulturních a sociálních zdrojů, kterými disponují.
- Studenti pocházející z rodiny s vysokým statusem budou více motivováni ke studiu na univerzitě.
- Výchovné styly v rodině ovlivňují motivaci dětí k vysokoškolskému studiu.
- Čím více času věnovali rodiče svým dětem, tím vyšší míru motivovanosti ke studiu na VŠ budou studenti mít.

Přestože nejsou zdroje přímo pozorovatelné, lze je popsat prostřednictvím indikátorů. Tak lze ekonomické zdroje pozorovat pomocí příjmu v rodině a materiálního zabezpečení. Kulturní zdroje je možné zkoumat přes indikátory nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů, sdělení poznatků a čtení dětem. Sociální zdroje lze pozorovat prostřednictvím intenzity interakce mezi rodiči a dětmi a podle typu výchovy v rodině, dále podle ukončené školy.

Nicméně kvůli tomu, že vycházím z dotazníku „Výzkumu hodnotových struktur vysokoškoláků FHS UK“, resp. z otázek, které jsou v něm přítomné, mám relativně omezený počet indikátorů. V samotném konceptu dotazníku jsou znázorněny statusové, demografické a socializační charakteristiky (viz tabulku s indikátory konceptu výzkumu hodnot, které tvoří přílohu č. 1), jejichž indikátory jsou:

- nejvyšší dosažené vzdělání otce a matky, typ bydlení, vybavení domácí knihovnou o 500 svazcích (status);
- pohlaví, velikost obce, v níž žil respondent během svého dětství a dospívání (demografické údaje);
- úplnost rodiny, druh střední školy, na které maturoval respondent, čtení v dětství, otevřená komunikace mezi rodiči a dětmi a přístupy rodičů odrážející určité typy výchovy v rodině (socializace).

Jak je patrné, indikátory vycházející z teorie a indikátory stanovené v dotazníku (viz výše) se do značné míry překrývají, proto budu nadále používat indikátory, které jsou příznačné pro šetření, o které se opírám.

5.3. Výzkumná strategie

Vzhledem k tomu, že jsem se nejprve soustředila na teorii a mým záměrem bylo ověřit její platnost a následně potvrdit nebo vyvrátit formulované hypotézy, které jsou uvedeny v podkapitole Stanovení hypotéz, zvolila jsem si kvantitativní výzkumnou strategii jako nejvhodnější. Kvantitativní analýza umožňuje testování hypotéz, jelikož zkoumá závislost mezi dvěma či více proměnnými. Přestože je výsledkem této strategie omezený počet informací, tyto údaje vypovídají o velkém množství jedinců a mým cílem bylo nikoliv odhalení subjektivních významů určité sociální skutečnosti, ale právě sledování objektivně formulovaného problému a hledání zákonitostí a právě proto se kvantitativní výzkum jevil být nejvhodnějším řešením.

5.4. Technika sběru dat

Empirická část této bakalářské práce vychází ze sekundární analýzy dat čtyř dotazníků, které byly věnovány výzkumů hodnotových orientací vysokoškoláků FHS UK z let 2010, 2012, 2014 a 2016. Tyto dotazníky jsou součástí šetření, jež prováděl řešitelský tým při Fakultě humanitních studií UK pod vedením pana Ing. Libora Prudkého, jehož kvantitativní sociologické šetření se zabývá stavem hodnotových struktur a jejich vývojem, sleduje trendy ve struktuře hodnot a tendence vývoje osobnosti.

Výše uvedený výzkum hodnotových struktur vysokoškoláků FHS UK je longitudinální a probíhá každé dva roky již od roku 2002. Dotazníkové šetření se provádělo na území FHS UK mezi studenty prvního ročníku během letní školy, která probíhá před začátkem zimního semestru na univerzitě. Přestože by se letní školy měli zúčastnit všichni zapsaní studenti, ve skutečnosti se však nezúčastní úplně každý a i proto se šetření zúčastnila pouze určitá část zapsaných². Každý zúčastněný obdržel tištěný exemplář standardizovaného

---

² Více o vzorku viz **Výběr vzorku a prostředí výzkumu**.

dotazníku, jehož součástí byly jak uzavřené, tak i otevřené otázky. Výzkum se prováděl zcela anonymně. Úplné znění dotazníku z roku 2012 je uvedeno v příloze č. 2.

Data, která jsou bezprostředně sledována v této bakalářské práci, zahrnují čtyři ročníky výše uvedených šetření. V této souvislosti je potřeba zmínit možnost, jež se naskýtá, tedy možnost sledovat jejich vývoj a tudíž i vývoj samotného výzkumného problému na časové ose, což by mělo napomáhat i jeho lepšímu výkladu. Dále je nutné zmínit, že zkoumám tyto čtyři roky, protože baterie otázek, která je věnovaná motivaci studentů při výběrů vysoké školy a která je zároveň stěžejní částí této práce, se objevuje právě v roce 2010, 2012, 2014 a 2016.

5.5. Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Jak již bylo zmíněno, empirická část této práce je založena na sekundární analýze dotazníkového šetření vysokoškoláků FHS UK z roku 2010, 2012, 2014 a 2016. Vzorkem tohoto šetření jsou studenti prvního ročníku bakalářského studijního programu FHS UK. Přestože se tento výzkum prováděl na fakultě těsně před začátkem výuky v zimním semestru, tj. během letní školy, ne všichni studenti, kteří byli zapsáni ke studiu, se ve skutečnosti zúčastnili tohoto výzkumu. Tedy respondenti byli pouze ti, kteří byli bezprostředně přítomní při sběru dat. V roce 2010 se zúčastnilo výzkumu 261 respondentů. Celkový počet studentů zapsaných ke studiu v tomto roce činil 756 lidí. V roce 2012 počet respondentů klesl na 165 při 755 zapsaných studentech. V roce 2014 bylo zaznamenáno 222 účastníků šetření při 732 zapsaných studentech (FHS UK Praha online). Jedná se tedy o poměrně rozsáhlý vzorek – 684 respondentů, jehož reprezentativita je vzhledem k podobě cílové populace také vysoká.

5.6. Analytické postupy

Při bezprostřední analýze dat jsem používala program IBM SPSS Statistics. Samotná data byla získána z výše uvedených dotazníků a převedena do elektronické podoby pomocí výše zmíněného programu. Nejprve jsem přistoupila k deskriptivní analýze dat a provedla frekvenční analýzu. Z toho jsem získala základní výsledky: četnost jednotlivých druhů odpovědí, jejichž frekvenci jsem sledovala z procentuálního rozložení odpovědí, průměr analyzovaných odpovědí a směrodatnou odchylku, která znázorňuje rozptyl v samotných odpovědích. Výsledky jsem znázornila v histogramu.

Dále jsem provedla faktorovou analýzu, která mi pomohla zredukovat data obsažená v otázce zabývající se motivací studentů ke studiu na vysoké škole (otázka č. 18)³. Tuto poměrně rozsáhlou baterii otázek, resp. jednotlivých možností odpovědí na otázku, jsem zjednodušila a seskupila dle patrných faktorů na základě blízkosti odpovědí. To pomohlo lepšímu pochopení výsledků a jejich následné interpretaci.

V další části této práce jsem provedla vztahovou analýzu či párové korelace, které by měly potvrdit nebo vyvrátit přítomnost vztahu mezi závislou proměnnou, tj. baterií otázek ohledně motivace ke studiu na VŠ, a nezávislou proměnnou, tj. indikátory ekonomických, kulturních a sociálních zdrojů rodiny. V této souvislosti je potřeba si ještě jednou připomenout, že zpracovávám sekundární analýzu dat. V samotném konceptu výzkumu, jehož zpracování uvádím, jsou jednotlivé proměnné rozděleny do třech oblastí: demografické, statusové a socializační. Nicméně, jak již bylo řečeno v podkapitole *Stanovení hypotéz a operacionalizace*, se demografické, statusové a socializační indikátory překrývají s indikátory ekonomických, kulturních a sociálních zdrojů rodiny, a proto dále používám označení patrné pro zpracovávaný výzkum.

Přítomnost vztahu mezi vybranou otázkou a jednotlivými proměnnými zjistím pomocí korelační analýzy, tj. pomocí chí-kvadrátu a Spearmanova koeficientu. Avšak je nutné si uvědomit, že prostřednictvím testování typu chí-kvadrát lze pouze ověřit, jestli je přítomna závislost mezi proměnnými. Statistické významné vztahy by se měly testovat na hladině významnosti, která může nabývat hodnot 95% a 99%. Pro účely měření intenzity statistické významnosti používám následující symboly: xxx – hodnota ukazatele je menší než 0,009; xx – hodnota je v rozmezí od 0,01 do 0,029 a x – hodnota je od 0,03 do 0,05. Pro větší přehlednost uvádím výsledky v podobě tabulek, ve kterých jsou zaznamenány pouze identifikované významné vztahy. Znaménkem „-“ jsou označeny otázky, které v dotazníku chybí.

Tyto výsledky pak podrobím detailnější analýze – zjistím směr každé jednotlivé závislosti a pokusím se o jejich další interpretaci. K tomu budu potřebovat prozkoumat výsledky kontingenční tabulky.

Jak již bylo výše zmíněno, pro další studium vztahové analýzy je také velmi důležitý Spearmanův korelační koeficient, který však lze použít pouze v případě, že proměnné mají stupnicový vzhled, tedy když mají jejich odpovědi určité rozpětí – od *určitě ano* až po *určitě ne*. Spearmanův korelační koeficient se tedy používá, když se realizuje korelační analýza,

---

³ Číslování jednotlivých dotazníků se může lišit, uvádím zde číslo této otázky podle dotazníku z roku 2010, jehož úplná podoba je prezentována v příloze č. 2.

v případě párového srovnání používám výsledky Chi-kvadrátu. Pokud tato podmínka (stupnicový vzhled proměnných) bude splněna, zaznamenám statisticky významné údaje pomocí těchto symbolů: zzz – ukazatel je menší než 0,009; zz – výše ukazatele je v rozmezí od 0,01 do 0,029 a z – výše ukazatele je od 0,03 do 0,05. Pro větší přehlednost jsou tyto výsledky znázorněny v podobě tabulek, přitom prázdný řádek v tabulce vypovídá o nepřítomnosti významných vztahů. Dále také poznamenám samotnou hodnotu Spearmanova koeficientu, jelikož ta svědčí o intenzitě a směru závislosti mezi jednotlivými proměnnými. Pokud jsou škály odpovědí stejné, bude kladná hodnota reprezentovat vztah přímé úměrnosti, což znamená, že větší souhlas s jednou skutečností bude znamenat větší souhlas s jinou. V případě, že bude Spearmanův koeficient záporný, půjde o vztah nepřímé úměrnosti, tj. větší souhlas s jednou skutečností vyjadřuje nesouhlas s jinou skutečností. Detailní podoba zjištěných vztahů je znázorněna v souhrnné tabulce, která je součástí přílohy č. 3.

5.7. Kvalita výzkumu

Vzhledem k tomu, že provádím sekundární analýzu, je nutné zmínit, že již nemůžu ovlivnit sběr a kvalitu dat, ze kterých vycházím. Proto ohodnotím reprezentativnost vybraného vzorku. Vzorek je poměrně rozsáhlý – skládá se ze studentů prvního ročníku FHS UK, je v něm reprezentována celá populace studentů FHS UK, avšak nelze předpokládat rovnoměrné zastoupení mužů a žen.

Dále zvážím reliabilitu neboli spolehlivost výzkumu. Lze říci, že toto šetření má poměrně vysokou míru spolehlivosti. Vzhledem k tomu, že je výzkum longitudinální, tj. měření probíhalo opakovaně, bylo možné sledovat výsledky a zkontrolovat, jestli jsou shodné.

Lze také hovořit o docela vysoké návratnosti, jelikož během jednotlivých sběrů dat byli přítomní řešitelé výzkumu. Navíc mohli kdykoliv respondentům poradit v případě, že by se jim jednotlivé otázky nezdály srozumitelné.

Přestože díky opakovatelnosti výzkumu měl řešitelský tým možnost ověřit srozumitelnost otázek a kategorií odpovědí, je pro standardizovaný dotazník charakteristická silná redukce dat a zvýšené riziko zkreslení. V případě neúplného souboru alternativ jsou respondenti stále nuceni k zařazení své odpovědi do předem daných kategorií a nemohou tak přesně vyjádřit svůj názor, avšak vzhledem k tomu, že se výzkum dlouhodobě opakoval, lze předpokládat jeho poměrně vysokou spolehlivost.

5.8. Etické otázky

Vycházím z výzkumu, ve kterém byla respektována práva respondentů na soukromí a důstojnost. Ve výzkumu byla zajištěna anonymita aktérů, tj. při vyplňování jednotlivých dotazníku nebylo vyžadováno vyplnění jména či jakýchkoli kontaktních údajů. Rovněž byl zaručen princip dobrovolné participace.

Respondenti byli také obeznámeni s cíli výzkumu, jeho průběhem a využitím dat. To vše bylo popsáno v úvodu dotazníku. V případě jakýchkoliv nejasností se respondenti během realizace šetření měli možnost kdykoliv obrátit na přítomné řešitele, kteří mimo jiné zdůrazňovali potřebu odpovídat pravdivě.

Některé otázky v dotazníku jsou velmi citlivé, jelikož jsou orientovány na soukromý život aktérů, jejich rodinné záležitosti, názory a preference, proto měli respondenti možnost nechat tyto otázky bez odpovědi. Tímto krokem bylo zajištěno emoční bezpečí aktérů.

6. Analýza dat

Příslušná část bakalářské práce představuje konkrétní podobu analýzy dat z výzkumu hodnotových struktur vysokoškoláků FHS UK z roku 2010, 2012, 2014 a 2016. Nejprve jsem provedla frekvenční analýzu nezávislé proměnné – baterie otázek č. 18 pojednávající o různých typech motivace studentů ke studiu na vysoké škole. Dále provádím faktorovou analýzu, díky které lze jednotlivé výroky v otázce č. 18 seskupit dle blízkosti odpovědí. Následuje párové srovnání nezávislé proměnné se statusovými, demografickými a socializačními indikátory.

6.1. Frekvenční analýza

Jako první třídění používám frekvenční analýzu, ve které zjišťuji a srovnávám četnost, průměr a odchylku odpovědí na otázku č. 18 v roce 2010, 2012, 2014 a 2016. Pokud přitom bude mít nějaký výrok nejnižší průměr a odchylku, bude to svědčit o větší míře souhlasu respondentů. Výsledky zpracování jsou znázorněny v tabulkách a grafech. Samotná otázka č. 18 zní následovně: V současné době se v České republice počty uchazečů o vysokoškolské vzdělání neustále zvyšují. Co nyní, podle Vašeho názoru, motivuje mladé lidi ke studiu na vysoké škole?

- a) Rozvíjet svoji vzdělanost, znalosti a schopnosti (dále jen vzdělanost);
- b) Získat možnosti dobré profesionální kariéry (dále jen kariéra);
- c) Získat dobré postavení ve společnosti (dále jen postavení);
- d) Získat vysokoškolský titul (dále jen titul);
- e) Pokračovat v rodinné tradici (dále jen rodinná tradice);
- f) Získat možnost dobře placeného zaměstnání (dále jen zaměstnání);
- g) Prohloubit zájem o konkrétní obor (dále jen zájem o obor);
- h) Oddálit praxi, žít studentským životem (dále jen studentský život).

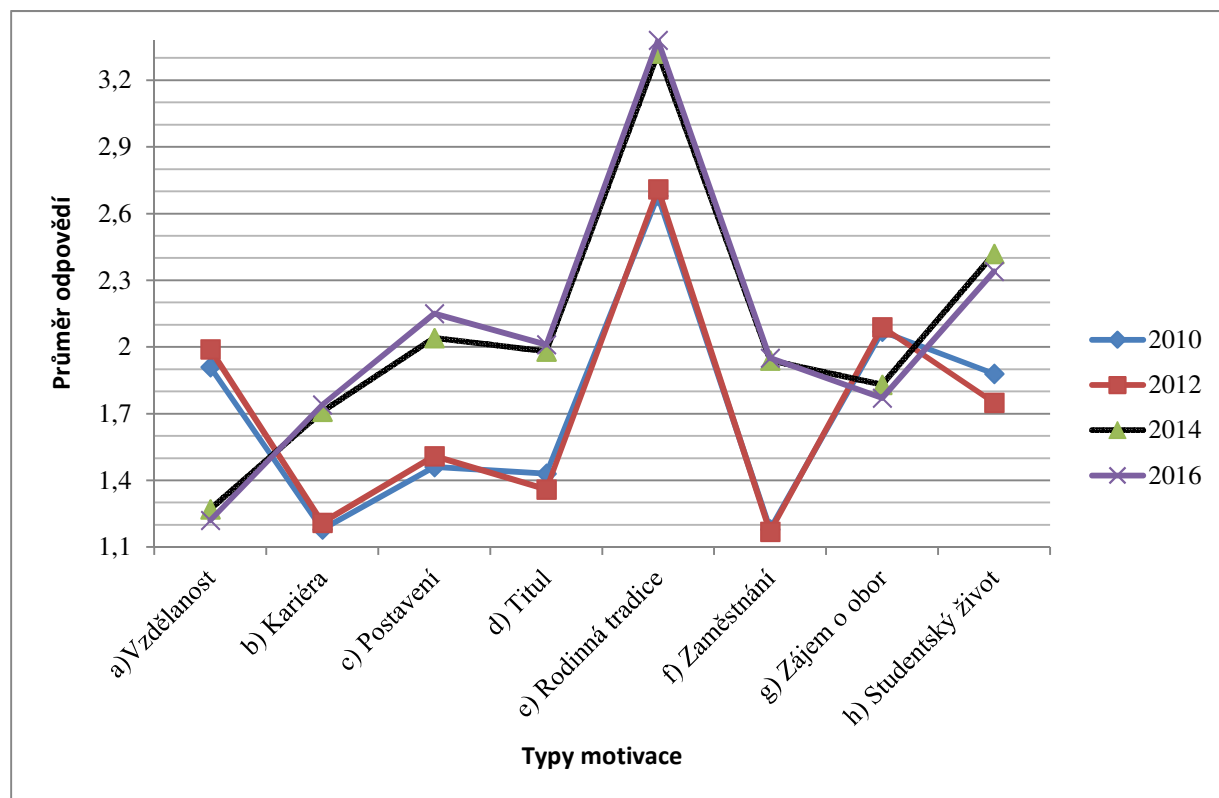

Tabulka č. 1: Základní statistické charakteristiky typů motivace (pořadí podle průměru: čím nižší, tím významnější)

Typy motivace	2010			2012			2014			2016		
	Pořadí	Průměr	Standardní odchylka	Pořadí	Průměr	Standardní odchylka	Pořadí	Průměr	Standardní odchylka	Pořadí	Průměr	Standardní odchylka
a) Vzdělanost	5	1,91	,73558	6	1,99	,65723	1	1,27	,65723	1	1,22	,448
b) Kariéra	1	1,18	,40510	2	1,21	,40848	2	1,71	,40848	2	1,74	,806
c) Postavení	3	1,46	,62920	4	1,51	,59227	6	2,04	,59227	6	2,15	,896
d) Titul	2	1,43	,62721	3	1,36	,61672	5	1,98	,61672	5	2,01	,948
e) Rodinná tradice	7	2,68	,66384	8	2,71	,62735	8	3,32	,62735	8	3,38	,934
f) Zaměstnání	1	1,18	,41452	1	1,17	,42558	4	1,94	,42558	4	1,95	,852
g) Zájem o obor	6	2,07	,64800	7	2,09	,64230	3	1,83	,64230	3	1,77	,800
h) Studentský život	4	1,88	,73338	5	1,75	,75644	7	2,42	,75644	7	2,34	,946

(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

Graf č. 1: Vývoj motivace ke studiu na vysoké škole na základě srovnání průměru odpovědí (čím vyšší, tím menší váha motivace daného indikátoru)

(zdroj: vlastní zpracování)

Jak je patrné z tabulky č. 1, v roce 2010 sledovalo nejvíce respondentů svoji motivaci v možnosti dobré profesionální kariéry a dobře placeného zaměstnání. Nicméně je příznačné, že se touha po dobré profesionální kariéře vyskytuje na stabilním 2. místě jak v roce 2012 a 2014, tak i v roce 2016. V roce 2012 šlo respondentům nejspíše o zaměstnání v budoucnu. Zájem o rozvoj své vzdělanosti vede ve výsledcích z roku 2014 a 2016, přičemž právě v těchto letech vzniká zájem o konkrétní obor, je na 3. místě hned po kariéře, ačkoliv se v předchozích letech nacházel na předposledním místě. Na posledních pozicích se ve všech čtyřech sledovaných letech objevuje myšlenka pokračovat v rodinné tradici.

Podle grafu je patrný jistý trend – zdá se, že v letech 2014 a 2016 lze pozorovat výrazný posun v zájmu o studium na FHS UK, jelikož studenti z let 2010 a 2012 byli méně motivováni ke studiu na příslušné fakultě oproti výsledkům z let 2014 a 2016.

Níže uvedené tabulky vypovídají o detailním procentuálním rozložení odpovědí na motivovanost respondentů ke studiu na vysoké škole. Jedná se o validní procenta.

Tabulka č. 2: Četnost odpovědí v procentech, 2010

	Vzdělanost	Kariéra	Postavení	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Studentský život
Rozhodně ano	30,8	82,7	60,8	63,1	3,1	83,1	16,9	31,5
Pouze částečně	47,7	16,5	33,5	31,2	33,5	15,8	60,0	50,8
Spíše ne	20,8	,8	5,0	5,0	55,4	1,2	22,3	15,8
Rozhodně ne	,8		,8	,8	8,1		,8	1,9
Celkem:	100	100	100	100	100	100	100	100

(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

Tabulka č. 3: Četnost odpovědí v procentech, 2012

	Vzdělanost	Kariéra	Postavení	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Studentský život
Rozhodně ano	21,5	79,0	53,7	71,0	3,1	84,6	15,4	42,6
Pouze částečně	58,9	21,0	41,4	22,8	29,0	13,6	59,9	40,7
Spíše ne	19,0		4,9	5,6	61,7	1,9	24,1	15,4
Rozhodně ne	,6			,6	6,2		,6	1,2
Celkem:	100	100	100	100	100	100	100	100

(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

Tabulka č. 4: Četnost odpovědí v procentech, 2014

	Vzdělanost	Kariéra	Postavení	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Studentský život
Rozhodně ano	76,6	47,1	29,9	33,5	4,5	33,9	41,6	18,0
Pouze částečně	20,7	35,7	41,2	41,6	16,3	41,6	37,1	36,9
Spíše ne	2,3	16,3	24,0	18,6	22,2	21,3	17,6	30,4
Rozhodně ne	,5	,9	5,0	6,3	57,0	3,2	3,6	14,7
Celkem:	100	100	100	100	100	100	100	100

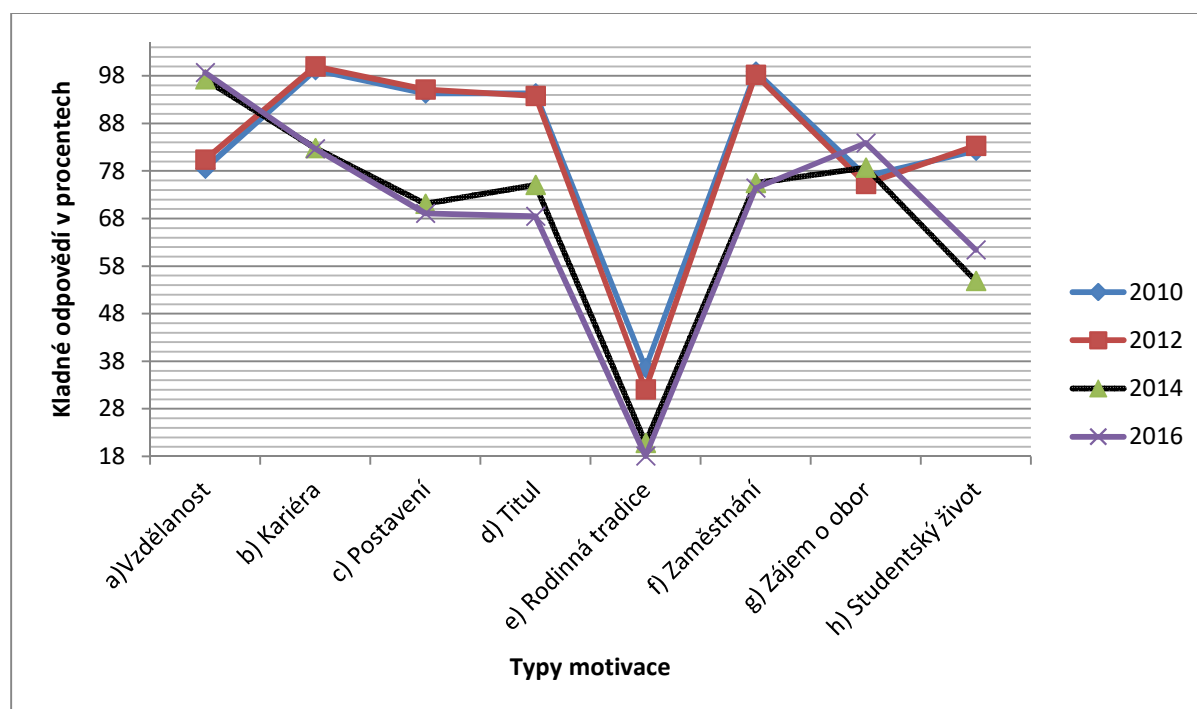
(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

Tabulka č. 5: Četnost odpovědí v procentech, 2016

	Vzdělanost	Kariéra	Postavení	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Studentský život
Rozhodně ano	79,2	46,0	24,8	37,6	6,7	34,5	43,0	18,6
Pouze částečně	19,5	36,7	44,3	30,9	11,4	39,9	40,9	42,8
Spíše ne	1,3	14,7	22,1	24,8	18,8	21,6	12,8	24,1
Rozhodně ne		2,7	8,7	6,7	63,1	4,1	3,4	14,5
Celkem:	100	100	100	100	100	100	100	100

(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

Graf č. 2: Přehled součtů kladných odpovědí v procentech

(zdroj: vlastní zpracování)

Jak je patrné z rozložení odpovědí, u jednotlivých typů motivace nejsou vidět markantní rozdíly podle sledovaného období. K 100 procentům se nejvíce blíží možnost dobré profesionální kariéry v roce 2012 a 2010, rozvoj vzdělanosti, schopností a znalostí v roce 2016 a 2014 a možnost dobře placeného zaměstnání v roce 2010 a 2012. Těsně po nich preferovali respondenti dobré postavení ve společnosti a vysokoškolský titul. Nejnižší výsledky patří snaze pokračovat v rodinné tradici, která v roce 2016 klesla o polovinu, tedy o 18,5 %, oproti výsledkům z roku 2010.

Při detailním posouzení výsledků jsou však vidět značné změny v preferencích respondentů v čase. Tak například v letech 2010 a 2012 byli respondenti nejspíše zaměřeni na svou budoucí úspěšnost po ukončení vysoké školy, tudíž se snažili o výdělek a prestiž. Je jisté, že v těchto letech vnímají respondenti školu jako vstupní bránu do světa velkých možností, je také vidět pochopení toho, že díky studiu na univerzitě dosáhnou určitého socioekonomického statusu. Nicméně v letech 2014 a 2016 byl zaznamenán značný posun v motivaci. Respondenti jsou totiž více orientováni na získání určitých znalostí a schopností, nezbytných pro další uplatnění na trhu práce. Je také příznačný zájem o obor. Zdá se, že se respondenti v letech 2014 a 2016 záměrně obracejí ke společensko-vědním oborům, že se zajímají o humanitní studium. Skutečnost, že motivace má v podobě oddálení praxe stále nízkou zálibu u studentů, se sama o sobě nezdá být zápornou charakteristikou, jelikož může napovídát o poměrně velké míře dospělosti respondentů a jejich kladné hodnotové orientaci.

6.2. Faktorová analýza

Vzhledem k tomu, že množství otázek, kterou zkoumám v této práci, je poměrně rozsáhlé, je vhodné toto méně přehledné množství zúžit. K tomu je potřeba provést faktorovou analýzu, která na základě blízkosti odpovědí seřadí jednotlivé výroky do několika faktorů. To by mělo napomoci lepší interpretaci.

Tabulka č. 6: Rotated komponent matrix, rok 2010 a 2012

	2010				2012		
	1	2	3		1	2	3
Kariéra	,852	,079	,108	Zaměstnání	,792	-,011	-,025
Zaměstnání	,749	-,089	-,003	Kariéra	,613	,105	,396
Postavení	,529	,104	,522	Titul	,561	-,219	,131
Studentský život	-,426	-,311	,382	Studentský život	,497	-,122	-,336
Vzdělanost	,075	,851	-,055	Vzdělanost	-,156	,844	,073
Zájem o obor	-,003	,805	,092	Zájem o obor	-,085	,820	-,092
Rodinná tradice	-,091	,093	,728	Postavení	,125	,135	,782
Titul	,163	-,064	,645	Rodinná tradice	,000	-,187	,614

(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

Pro rok 2010 je příznačné rozdělení do tří faktorů. Do prvního faktoru patří základní prvky statusu – dobrá profesionální kariéra a postavení a dále také dobře placené zaměstnání. Ve druhém faktoru jsou spojeny vzdělanostní aspirace respondentů. Negativní způsobem se tam začleňuje snaha žít studentským typem života a tím oddálit svou praxi. Třetí faktor lze pojmenovat jako rodinné pouto, jelikož jsou do něj sdruženy zájem o pokračování v rodinné tradici a touha po vysokoškolskému titulu. V praxi se jedná o celkem běžnou situaci, kdy rodiče trvají na tom, aby jejich děti absolvovaly vysokoškolské studium, záleží jim na titulu, jelikož chtějí, aby jejich děti měly lepší podmínky při vstupu na trh práce.

V roce 2012 lze spatřit relativně stejné rozložení jednotlivých možností odpovědí. Výroky byly také seřazeny dle tří faktorů. První z nich má docela jasné zaměření na prestiž, většina z typů motivace je totožná se statusovým faktorem z roku 2010. Dále, jak je patrné z výsledků, jsou druhé faktory v letech 2010 a 2012 naprosto identické, proto lze faktor z roku 2012 pojmenovat stejným způsobem – vzdělanostní aspirace. Třetí faktor z roku 2012 je zřejmě zaměřen na hledání užitečných kontaktů, nezbytných pro další uplatnění v dospělém životě, je zde také cítit velký vliv rodičů – silné vazby mezi rodiči a dětmi.

Tabulka č. 7: Rotated komponent matrix, rok 2014 a 2016

2014					2016			
	1	2	3			1	2	3
Kariéra	,852	-,081	-,114		Zaměstnání	,853	-,032	-,084
Zaměstnání	,824	-,128	-,098		Kariéra	,822	-,100	-,120
Postavení	,786	,075	,100		Postavení	,746	,007	,237
Titul	,633	,197	,275		Titul	,700	,064	,137
Zájem o obor	-,079	,820	,036		Studentský život	,092	,846	-,142
Vzdělanost	,116	,770	-,192		Zájem o obor	-,199	,694	,320
Studentský život	-,048	,034	,784		Vzdělanost	,027	,173	,721
Rodinná tradice	,130	-,174	,607		Rodinná tradice	,125	-,109	,695

(zdroj: vlastní zpracování v programu IBM SPSS dle dat z dotazníkového šetření hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK)

V posledních dvou zkoumaných letech opět vyšly tři faktory utvářející motivovanost respondentů ke studiu na univerzitě. První faktor zahrnuje v obou případech identickou řadu výroků, které znázorňují hlavní hodnotářské znaky: touhu po prestiži, tj. zájem o dobré postavení ve společnosti, přičemž sem bez pochyby patří i touha po titulu, dále také výtečná kariéra a dobré zaměstnání s lákavým finančním ohodnocením. Vzhledem k tomu, že se druhý faktor v roce 2014 shoduje s výsledky z předchozích let, lze ho pojmenovat stejně – vzdělanostní aspirace. Přesto se v roce 2016 na druhém místě objevil nový faktor, do kterého spadá zájem o oddálení praxe a zájem o obor. Dá se říci, že do této kategorie jsou zařazeni nerozhodní respondenti, kteří stále váhají nad tím, co chtějí od studia na vysoké škole získat, ale kteří záměrně šli za příslušným oborem, to znamená, že se ve skutečnosti zajímají o humanitní studia a konkrétně o společensko-vědní obor. Podobný váhavý faktor je příznačný i pro výsledky z roku 2014, patří do něj studentský život a rodinná tradice. Vzhledem k rozložení odpovědí lze říci, že respondenti již mají myšlenku vštípenou od rodičů, tedy že je nutné pokračovat ve studiu, ale zatím nemají jasno, čemu se chtějí věnovat, jaké jsou jejich priority, a proto preferují vyčkat s důležitými rozhodnutími. Poslední, třetí faktor z roku 2016 je poněkud mírnou modifikací stejného faktoru z roku 2010, nazvala bych jej rodinné pouto 2, orientace na znalosti. Vazby mezi rodinou a dítětem jsou stejně silné, ale místo zaměření na titul přichází v úvahu dosažení skutečného vzdělání, tj. cílem je nyní rozvíjet své znalosti a obeznámit se s určitými praktikami, to vše ale stejně ukazuje na jedinou příčinu – zajistit lepší podmínky pro sociální vzestup.

6.3. Párové srovnání

V tabulkách, jež reprezentují výsledky měření intenzity statistické významnosti, používám následující symboly:

- xxx - hodnota ukazatele je menší než 0,009;
- xx – hodnota je v rozmezí od 0,01 do 0,029
- x – hodnota je od 0,03 do 0,05.

Dále bych chtěla poznamenat, že v tabulkách uvádím pouze významné vztahy, to znamená, že vynechávám vztahy, které nevyšly (jsou však součástí souhrnné tabulky, která tvoří přílohu č. 3). Znaménkem „-“ jsou označeny otázky, které chybí v dotazníku.

6.3.1. Statusové indikátory

Statusové indikátory lze pozorovat na následujících otázkách:

- Během svého dosavadního života jste většinou bydlel/a. Dále jen „dům“. Varianty odpovědí jsou:
  - 1) v činžovním domě na sídlišti;
  - 2) v činžovním domě mimo sídliště;
  - 3) v rodinném domku, vilce, vile;
  - 4) jinak, jak.
- Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce? Dále jen „vzdělání otce“. Varianty odpovědí jsou:
  - 1) základní;
  - 2) základní s vyučením;
  - 3) střední odborné bez maturity;
  - 4) střední s maturitou;
  - 5) vysokoškolské či vyšší;
  - 6) jiná situace, jaká.
- A jakého nejvyšší vzdělání dosáhla Vaše matka? Dále jen „vzdělání matky“. Tato otázka má stejné možnosti odpovědí, jako i předchozí otázka.

- Vybavení domácnosti, v níž žijete, knihovnou nejméně s 500 svazky. Dále jen „knihovna“.

Možností odpovědí jsou:

- 1) máme;
- 2) nemůžeme si to dovolit;
- 3) nemáme z jiného důvodu.

Tabulka č. 8: Míra statistické významnosti v letech 2010, 2012, 2014 a 2016 mezi motivací studentů ke studiu na VŠ a statusovými indikátory na základě testování chí-kvadrátu a podle Spearmanova korelačního koeficientu (pokud není v tabulce uveden rok, nebyl v tomto období žádný významný vztah identifikován).

		Vzdělanost	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Studentský život
Dům	2014	-	-	-	-	-	-
	2016	-	-	-	-	-	-
Vzdělání otce	2010		xx				
	2014			xxx / zzz -,311			
	2016			xxx / zzz -,338			
Vzdělání matky	2010						xxx / z +,120
	2014			xxx / zzz -,370			
	2016	x / z +,164		xx / zzz -,295	z +,163		
Knihovna	2010					xxx	
	2012				xx		
	2014			zz +,168		xx	
	2016				zz -,192		

(zdroj: vlastní zpracování)

Interpretace výsledků. Statusové indikátory:

Indikátory typu bydlení respondentů:

Ukázalo se, že na základně analýzy výpovědí respondentů z dotazníků z let 2010 a 2012 neexistuje žádný vztah mezi typem bydlení vysokoškoláků během jejich dosavadního života a motivací ke studiu na vysoké škole. Tato otázka chybí ve zbývajících výzkumech.

Indikátory vybavení domácnosti knihovnou:

V roce 2010 vyšlo, že čím více spojovali studenti studium na VŠ s možností prohloubit zájem o obor, tím spíše měli knihovnu o 500 svazcích. Nicméně se v roce 2012 nepodařilo určit směr této závislosti. Dále z výsledků ze stejného roku není také jasný směr závislosti u možnosti získat dobře placené zaměstnání. Mezitím v roce 2016 vyšlo, že čím více respondenti shledávali motivaci ke studiu na univerzitě s možností dobrého zaměstnání v budoucnu, tím spíše neměli výše uvedenou knihovnu. Dále se podle výzkumu z roku 2014 ukázalo, že čím více studenti chtěli pokračovat v rodinné tradici, tím spíše disponovali příslušnou knihovnou. Stejná skutečnost byla identifikována i v případě zájmu o obor.

Indikátory nejvyššího dosaženého vzdělání otce:

Vzdělání otce koreluje v roce 2010 s touhou studentů získat titul, tj. vyšší procento respondentů, kteří měli otce s vysokoškolským nebo vyšším vzděláním, zároveň vybírali titul jako zdroj motivace mladých lidí ke studiu na VŠ. Přesto, že v roce 2010 nebyla zjištěna žádná korelace mezi snahou pokračovat v rodinné tradici a dosaženým vzděláním otce, jak výzkum z roku 2014, tak i výzkum z roku 2016 svědčí o tom, že respondenti, kteří měli otce se středním odborným vzděláním bez maturity či s maturitou, nechtěli pokračovat v rodinné tradici. Výsledky z roku 2012 neprokázaly žádný statistický vztah.

Indikátory nejvyššího dosaženého vzdělání matky:

V případě matky byla zjištěna korelace mezi jejím vzděláním a zájmem vysokoškoláků oddálit praxi. Respondenti, kteří volili jako motivaci ke studiu na vysoké škole možnost žít studentským životem, nejspíše odpověděli, že vzdělání matky bylo střední s maturitou. To se však ukázalo pouze v roce 2010, jelikož v roce 2012 nebyly zjištěny žádné významné vztahy. Nicméně se v roce 2014 ukázalo, že respondenti, kteří měli matku, jejíž nejvyšší dosažené vzdělání bylo střední s maturitou, nejspíše nechtěli pokračovat v rodinné tradici. V roce 2016 vyšel vztah mezi snahou rozvíjet svoji vzdělanost a nejvyšším dosaženým vzděláním matky, avšak není tento vztah jasný, jelikož z rozložení odpovědí nelze určit jeho směr. Dále ve výsledcích ze stejného roku bylo zjištěno, že čím více respondenti chtěli získat vysokoškolský titul či možnost dobře placeného zaměstnání, tím spíše měla jejich

matka vyšší vzdělání. V roce 2016 bylo zjištěno také, že čím nižší vzdělání měla matky, tím nejspíš nechtěli studenti pokračovat v rodinné tradici.

6.3.2. Demografické indikátory.

Demografické indikátory jsou znázorněny ve dvou otázkách č. 32 a 20:

- Pohlaví: 1) žena a 2) muž.
- Během Vašeho dětství a dospívání jste většinou bydlel/a. Dále jen „Velikost obce“.
Varianty odpovědí jsou:
  - 1) v obci do 2 tisíc obyvatel;
  - 2) v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel;
  - 3) v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel;
  - 4) v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel;
  - 5) v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel;
  - 6) v obci nad 100 tisíc obyvatel;
  - 7) v Praze;
  - 8) jiná situace, jaká.

Tabulka č. 9: Míra statistické významnosti v letech 2010, 2012 a 2016 mezi motivací studentů ke studiu na VŠ a demografickými indikátory na základě testování chí-kvadrátu (pokud není v tabulce uveden rok, nebyl v tomto období žádný významný vztah identifikován).

		Vzdělanost	Kariéra	Zaměstnání	Zájem o obor
Pohlaví	2010		xxx		xx
	2012	x			
	2016			x	

(zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka č. 10: Míra statistické významnosti v letech 2014 a 2016 mezi motivací studentů ke studiu na VŠ a demografickými indikátory podle chí-kvadrátu a Spearmanova korelačního koeficientu (pokud není v tabulce uveden rok, nebyl v tomto období žádný významný vztah identifikován).

		Vzdělanost	Titul
Velikost obce	2014	z +,142	
	2016		xxx

(zdroj: vlastní zpracování)

Interpretace výsledků. Demografické indikátory:

Indikátory velikostí obce:

Na základě testování chí-kvadrátu nevyšly žádné statistické významné vztahy mezi motivací studentů ke studiu na VŠ a velikostí obce jak v roce 2010, tak i v roce 2012. Přesto ve výzkumu z roku 2016 byla zjištěna korelace mezi velikostí obce a získáním titulu, jako motivací ke studiu na VŠ. Nicméně nelze přesně určit směr tohoto vztahu na základě rozložení odpovědí. Dále vyšlo, že pokud respondenti po většinu svého dosavadního života bydleli v Praze, tak nejspíše měli tendenci studovat na univerzitě, aby rozvíjeli své znalosti a schopnosti.

Indikátory pohlaví respondentů:

V roce 2010 větší procento žen shledávalo v případném získání dobré profesionální kariéry motivaci ke studiu na univerzitě. Zároveň se v tomto roce ukázalo, že nejspíše ženy měly zájem o prohloubení zájmu o konkrétní obor. V roce 2012 se ukázalo, že větší procento žen šlo na vysokou školu, aby rozvíjely svoji vzdělanost, znalosti a schopnosti. U ostatních druhů motivace nebyl prokázán významný vztah. V roce 2014 nebyly zjištěny významné vztahy.

Přesto se v roce 2016 ukázalo, že ženy nejspíš viděly svou motivaci ke studiu na VŠ v možnosti dobře placeného zaměstnání v budoucnu. Ovšem musíme brát v potaz, že se na Fakultu humanitních studií hlásí spíše ženy, než muži.

6.3.3. Socializační indikátory

Socializační indikátory jsou přítomné v otázkách č. 3, 4, 7, 21 a 25 (číslování jednotlivých dotazníků se může lišit).

- Otázka č. 3 zní následovně: Jak často Vám doma v předškolním věku četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.? Dále jen „Čtení“. Varianty odpovědí jsou:
  - 1) velmi často;
  - 2) často;
  - 3) občas;
  - 4) zřídka;
  - 5) nikdy;
  - 6) neví.

- Otázka č. 7: Na jaké střední škole jste maturoval/a? Dále jen „Střední škola“. Varianty odpovědí jsou:
  - 1) na osmiletém gymnáziu;
  - 2) na jiném gymnáziu;
  - 3) na střední odborné škole typu průmyslová škola;
  - 4) na střední odborné škole typu ne-průmyslová škola;
  - 5) na integrované střední škole s maturitou;
  - 6) na střední škole dálkově/večerně;
  - 7) jiné.

- Otázka č. 21: Během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili? Dále jen „Úplnost rodiny“. Varianty odpovědí jsou:
  - 1) po celou dobu oba vlastní rodiče;
  - 2) po většinu této doby oba vlastní rodiče;
  - 3) po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jen jeden vlastní;
  - 4) převážně jen jeden z rodičů;
  - 5) převážně či po celou dobu bez rodičů;
  - 6) jiná situace.

- Otázka č. 25: Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami? Dále jen „Komunikace“. Varianty odpovědí jsou:

- 1) ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi;
- 2) ano, ale jejich rady musím filtrovat;
- 3) jen výjimečně a otázky nemohu formulovat přímo;
- 4) skoro vůbec to nepřichází v úvahu;
- 5) rozhodně ne.

Otázku č. 4 uvádím na posledním místě, jelikož vlastně představuje množství otázek, ve které respondenti následovně vyznačí míru svého souhlasu s jednotlivými výroky, jež vyjadřují typ neboli styl jejich výchovy v rodině. Otázka č. 4 zní takto: Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky? Dále jen „Výchova v rodině“. Respondenti měli vybrat jednu možnost odpovědi u každého výroku, přitom škála odpovědí byla pětistupňová – od *určitě ano* po *nevím*. Jednotlivé charakteristiky se přitom skládaly ze 14 výroků:

- a) rodiče dbali na to, abych měl/a dobrý prospěch ve škole (dále jen prospěch ve škole);
- b) o rozhodnutí rodičů se nediskutovalo, muselo se poslouchat (dále jen žádná diskuse);
- c) když po mně rodiče něco chtěli, vysvětlili mi proč (dále jen vysvětlení);
- d) rodiče si se mnou hodně povídali (dále jen povídání si);
- e) rodiče na mne kladli velké nároky (dále jen velké nároky);
- f) rodičům bylo jedno, co dělám (dále jen lhostejnost);
- g) rodiče si našli čas na hru a vymýšlení nových zajímavých věcí (dále jen věnování se);
- h) rodiče se mi snažili porozumět (dále jen snaha porozumět);
- i) rodiče používali při mé výchově fyzické tresty (dále jen fyzické tresty);
- j) rodiče velmi dbali na dodržování pořádku (dále jen dodržování pořádku);
- k) rodiče mě podporovali za každé situace (dále jen podpora);
- l) rodiče chtěli vědět, jak, kde a s kým trávím svůj volný čas (dále jen kontrola);
- m) rodiče mě nechávali plánovat si věci podle svého (dále jen samostatnost);
- n) často jsem musel/a pomáhat v domácnosti (dále jen výpomoc v domácnosti).

Tabulka č. 11: Míra statistické významnosti v letech 2010, 2012, 2014 a 2016 mezi motivací studentů ke studiu na VŠ a socializačními indikátory podle chí-kvadrátu a Spearmanova

korelačního koeficientu (pokud není v tabulce uveden rok, nebyl v tomto období žádný významný vztah identifikován).

		Vzdělanost	Kariéra	Postavení	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Studentský život
Čtení	2010		xxx						
	2012		xxx		xx				
	2014							zzz+,206	
Střední škola	2010		xxx		z +,132	x			
	2012		x/zzz+,204	z +,170		z +,177			xxx
	2014	z -,133	xxx			xx	xxx		x/z+,140
	2016				z -,158				
Úplnost rodiny	2010			xx					
	2014					zzz+,187			
	2016		xx						
Komunikace	2010	xx/z +,134				x		z +,132	
	2012	xx	xx/zz +,195					xxx	
	2014	zz+,163		xxx/z +,133	zz+,161		xxx		
	2016					z+,162			

(zdroj: vlastní zpracování)

Tabulka č. 12: Míra statistické významnosti v letech 2010, 2012, 2014 a 2016 mezi motivací studentů ke studiu na VŠ a socializačními indikátory podle chí-kvadrátu a Spearmanova korelačního koeficientu (pokud není v tabulce uveden rok, nebyl v tomto období žádný významný vztah identifikován).

		Vzdělanost	Kariéra	Postavení	Titul	Rodinná tradice	Zaměstnání	Zájem o obor	Stud. život
Prospěch ve škole	2010		xx		xxx		xxx/zzz+,180		
	2014		zzz+,199	xxx			xx/zzz+,219		
	2016					zz +,192			
Žádná diskuse	2010			x	x				
	2012				zzz-,184		xxx		
	2014		xxx				xxx/zzz+,180		
Vysvětlení	2014			zz+,173		zzz+,210			
Povídání si	2010			xxx/zzz+,175					
	2012	xxx	xxx/zzz+,251	x/zz +,174					
	2014	zz+,133	zz+,130				zz+,172		x
	2016	xxx	xxx				xxx		
Velké nároky	2010	xx						xxx	
	2012			zz +,154	z +,162	x/zz +,197			

	2016				z +,165				
Lhostejnost	2010	zzz-,165	xxx/zzz -,210	xxx/z -,120		xxx	zzz-,177	x/zzz -,190	
	2012						xxx		
	2014		xxx/zzz -,167			z -,131	zz -,132		
Věnování se	2010		xxx			x			
	2014	xxx							
	2016				xxx				
Snaha porozumět	2010	x/zz+,165	xx	x/zz+,137					
	2012		xxx/zzz +,299	z+,132	zzz+,244				
	2014				x				
	2016		xx		z +,165		xx		
Fyzické tresty	2010	x/zz-,147						zz-,123	x
	2012	xx							
	2014	zz-,139						xx/z-,143	zz+,164
Dodržování pořádku	2010			x					
	2014	xxx	xxx						
	2016					xxx			
Podpora	2012	xxx/zzz+,217	xx/zzz+,250				zz+,193	xxx	
	2014	xx/zzz+,249	xxx/zz+,169				x		
Kontrola	2010	x		xx				x	
	2012				xxx				
	2014		xx/zzz+,241	zzz+,176	xxx/zzz+,191		zzz+,204		
	2016				xx				
Samostatnost	2010								xxx/zzz +,169
	2014	xxx/zzz+,179		xxx				x	zz -,165
Výpomoc v domácnosti	2010			x/zz-,156		xxx			
	2012			x					
	2014	xxx							
	2016								z -,179

(zdroj: vlastní zpracování)

Interpretace výsledků. Socializační indikátory:

Indikátory čtení v předškolním věku:

Časté čtení pohádek v předškolním věku koreluje s motivací ke studiu na vysoké škole v podobě získání dobré profesionální kariéry, totiž čím více četli rodiče svým dětem pohádky

či básničky, tím spíš děti šly na univerzitu za případnou dobrou kariérou. Tyto výsledky jsou patrné pro výzkum z let 2010 a 2012. V roce 2012 také vyšlo, že časté čtení pohádek koreluje se snahou získat vysokoškolský titul. Pro rok 2014 je patrný zájem o konkrétní obor u těch, kterým četli pohádky v dětství často či velmi často. V roce 2016 nebyly nalezené žádné významné vztahy.

Indikátory dosaženého vzdělání u respondentů:

Denní studium na jiném gymnáziu než na osmiletém koreluje s indikátorem získání dobré profesionální kariéry podle výsledků z let 2010, 2012 a 2014. Dále je pro výzkum z roku 2010 patrné, že respondenti, kteří se hlásili k tomu, že maturovali na gymnáziu, viděli motivaci ke studiu na VŠ v získání vysokoškolského titulu. Mezi pokračováním v rodinné tradici a středním vzděláním byl v letech 2010 a 2012 zjištěn vztah, jehož směr není zcela jasný. V roce 2012 vyšlo také, že ti, kteří maturovali z gymnázia, nejspíše uvažovali o dobrém postavení ve společnosti po ukončení vysokoškolského studia. Z rozložení odpovědí z roku 2012 nelze poznat směr závislosti mezi středním vzděláním a snahou prodloužit studentský život, přitom lze v roce 2014 pozorovat následující trend: ti, kteří vystudovali gymnázium, nejspíš odpovídali, že chtějí oddálit praxi. Z odpovědí z roku 2014 je patrné, že vyšší procento respondentů, kteří vystudovali gymnázium, nenachází svou motivaci ke studiu na VŠ ani v rozvíjení svých znalostí a schopností, ani v pokračování v rodinné tradici, ale v možnosti dobře placeného zaměstnání. V roce 2016 nejde přesně určit směr mezi zájmem o obor na VŠ a střední školou.

Indikátory úplnosti rodiny:

Úplnost rodiny koreluje se snahou získat dobré postavení ve společnosti podle výsledků z roku 2010. Čím větší byla pravděpodobnost, že dotazovaný měl úplnou rodinu po celou dobu svého dosavadního života či po většinu této doby, tím spíše chtěl získat od svého studia na vysoké škole dobré postavení ve společnosti. V roce 2012 nebyly prokázány žádné významné vztahy. V roce 2014 lze sledovat následující trend: čím úplnější je rodina respondentů, tím spíše chtějí pokračovat v rodinné tradici. Přesto v roce 2016 usilovali o kariéru nejčastěji respondenti z úplné rodiny.

Indikátory míry komunikace:

Na základě výsledku z let 2010 a 2012 bylo zjištěno, že čím více měli respondenti jistotu, že se na některého z rodičů mohou obrátit se svými osobními starostmi, intimními problémy či otázkami, a věděli, že je rodiče vyslechnou a poradí, tím víc šli na univerzitu, aby rozvíjeli svoji vzdělanost, znalosti či schopnosti a také prohloubili zájem o konkrétní obor. Přesto však v případě pokračování v rodinné tradici a možnosti se obrátit na rodiče se svými starostmi byla identifikovaná nepřímá úměrnost, což svědčí o tom, že čím větší možnost měli, tím spíše nechtěli pokračovat v rodinné tradici podle dat z šetření 2010. Větší zájem o kariéru byl identifikován u těch, kteří spíše mohli otevřeně komunikovat se svými rodiči. To je příznačné pro dotazník z roku 2012. Lepší komunikace mezi rodiči a dětmi koreluje s větším zájmem o rozvoj svých schopností a rovněž o získání dobrého postavení ve společnosti podle dat z roku 2014. Lze také sledovat stejnou tendenci i v případě motivace ke studiu v podobě případného získání vysokoškolského titulu a dobře placeného zaměstnání. V roce 2016 nejde určit směr závislosti mezi pokračováním v rodinné tradici a otevřenou komunikací.

Indikátory typů výchovy. Výsledky z roku 2010:

Vysoká míra lhostejnosti vůči dětem v průběhu jejich výchovy měla nejspíše negativní dopady na motivaci respondentů při výběru vysoké školy. S větším zanedbáváním dítěte souvisí jeho následný menší zájem o rozvoj své vzdělanosti, schopností a zkušeností, o prohloubení zájmu o konkrétní obor či pokračování v rodinné tradici a dále menší zájem o získání dobré profesionální kariéry a postavení ve společnosti či dobře placeného zaměstnání v budoucnu. Při tom je příznačné, že když rodiče nechávali své děti rozhodovat podle svého, ty pak tím více chtěly žít studentským životem a oddálit svou praxi studiem na VŠ.

Naopak věnování se svému dítěti mělo pozitivní dopad na míru motivace studentů při výběru univerzity. Tedy čím více si rodiče povídali se svými dětmi, ty tím více usilovaly o dobré postavení ve společnosti. Větší snaha porozumět svým dětem koreluje s jejich touhou po rozvoji své vzdělanosti, získání v budoucnu dobré profesionální kariéry a také dobrého postavení ve společnosti. Dále čím více se rodiče zabývali výchovou svých dětí, to znamená, že vymýšleli nové zajímavé věci, našli si čas na hru, děti tím více shledávaly ve svém studiu na vysoké škole možnost získat dobrou kariéru. Věnování se svému dítěti také koreluje s myšlenkou pokračovat v rodinné tradici, avšak z rozložení odpovědí nelze určit přesný směr této závislosti.

Velké nároky kladené na respondenty v průběhu jejich dětství na ně měly celkem protichůdný dopad v budoucnu: menší zájem o rozvoj svých zkušeností a schopností a větší zájem o prohloubení znalosti o konkrétní obor.

Když rodiče více dbali na prospěch dítěte ve škole, ty pak tím spíše chtěly získat vysokoškolský titul, dobrou profesionální kariéru a dobře placené zaměstnání.

Větší snaha o kontrolu volného času dítěte, když rodiče chtěli vědět jakým způsobem, kde a s kým tráví svůj volný čas, koreluje s touhou po rozvoji vzdělanosti dítěte, po prohloubení zájmu o konkrétní obor a o získání dobrého postavení ve společnosti.

Autoritářský postoj rodičů, když se o jejich rozhodnutích nediskutovalo, koreluje se zájmem o vysokoškolský titul, avšak z rozložení odpovědí nelze přesně zjistit směr této závislosti. Nicméně když se tento přístup „tvrdé ruky“ zmírnil a rodiče více odůvodňovali své požadavky, projevilo se to ve větší míře usilování o dobré postavení ve společnosti. S dobrým postavením ve společnosti také koreluje větší zájem rodičů o dodržování pořádku.

Používání fyzických trestů při výchově má různorodý dopad. Za prvé, menší míru snahy o rozvoj své vzdělanosti, schopností a znalostí a také o prohloubení zájmu o konkrétní obor. Za druhé, větší stupeň zájmu o vysokoškolský titul a o studentský způsob života, díky němuž lze odložit svou praxi.

Dále se ukázalo, že v případě situací, kdy museli respondenti pomáhat v domácnosti, souvisí toto s menší mírou motivací ke studiu na univerzitě v podobě dobrého postavení ve společnosti. Nutnost pomáhat v domácnosti také koreluje s myšlenkou pokračovat v rodinné tradici, avšak z rozložení nelze jasně určit směr této závislosti.

Indikátory typů výchovy. Výsledky z roku 2012:

Stejně, jako v případě výsledků z roku 2010, bylo zjištěno, že v situacích, kdy rodiče nezanedbávali své děti a věnovali se jejich výchově, to mělo kladný dopad na jejich motivaci ke studiu na vysoké škole. Tak například, čím více si rodiče povídali se svými dětmi, tím větší zájem o rozvoj své vzdělanosti ty měly v budoucnu, usilovaly o dobrou profesionální kariéru po ukončení VŠ a toužily po dobrém postavení ve společnosti. V případě větší snahy o porozumění svým dětem byl zaznamenán – stejně jako v případě rozvinuté komunikace – větší stupeň zájmu o kariéru a v neposlední řadě o získání vysokoškolského titulu.

Když se podíváme na pravý opak uvedeného výše stylu výchovy, tj. skutečnost, kdy byla registrována nižší či žádná míra verbální komunikace, výsledky neměly stejnorodé složení. Takže autoritářský postoj, kdy se o rozhodnutí rodičů nediskutovalo, koreluje

s nižším zájmem o dobré postavení ve společnosti a zároveň s vyšším zájmem o dobře placené zaměstnání.

Podobnou různorodou strukturu odpovědí měly i velké nároky, kladené na dítě při jeho výchově. Větší nároky tedy korelují s větším zájmem o dobré postavení ve společnosti a dále se pozitivně odráží na ochotě respondentů pokračovat v rodinné tradici a negativním způsobem ovlivní zájem o vysokoškolský titul.

Podobně jako v případě výsledků z roku 2010, větší míra kontroly volných aktivit svých potomků kladně působí na motivaci respondentů ke studiu na univerzitě. Avšak v roce 2012 se snížil počet významných vztahů ze tří na jeden, konkrétně na zájem o vysokoškolský titul.

Stejně tak se snížil počet významných vztahů mezi výzkumnou otázkou a indikátorem, který prezentuje používání fyzických trestů při výchově, a to ze čtyř v roce 2010 na jeden v roce 2012, přitom z rozložení odpovědí v roce 2012 nelze určit přesný směr tohoto vztahu. Jde o korelaci mezi fyzickými tresty a rozvojem vzdělanosti.

Dále se snížil počet identifikovaných vztahů mezi výzkumnou otázkou a indikátorem, který představuje nezájem rodičů o dítě. V roce 2010 byly zjištěny čtyři takové vztahy, v roce 2012 pouze jeden. Zde se jedná o korelaci mezi lhostejností rodičů vůči dítěti a menší mírou motivace ke studiu na vysoké škole za účelem získání dobře placeného zaměstnání.

Je příznačné, že pomáhání v domácnosti mělo záporný dopad na motivovanost ke studiu v podobě získání dobrého postavení v roce 2010. V roce 2012 se tato situace významným způsobem obrátila.

Co se týče podporování dítěte, v roce 2010 nebyly zjištěny žádné významné vztahy, oproti tomu v roce 2012 byly zjištěny čtyři takové vztahy. Větší míra podporování dětí se odráží ve větší míře zájmu o rozvoj vzdělanosti, schopností a zkušeností, o prohloubení zájmu o konkrétní obor a také o dobře placenou kariéru a zaměstnání.

Indikátory typů výchovy. Výsledky z roku 2014:

V roce 2014 bylo zjištěno nejvíce významných vztahů. Stejně jako i v minulých letech jsou fyzické tresty spojené s menším zájmem o rozvoj vzdělanosti a také o prohloubení zájmu o konkrétní obor.

Snaha o dobrý prospěch dítěte ve škole je spojená s jeho pozdější motivací k prosperitě a prestiži. Čím více při výchově rodiče dbali na dobrý prospěch ve škole, tím

nejspíše děti poté šly na vysokou školu za možností dobře placeného zaměstnání, dobré profesionální kariéry a dobrého postavení ve společnosti.

Oproti jiným dotazníkům byl v roce 2014 identifikován největší počet vztahů mezi výzkumnou otázkou a indikátory prezentující typy výchovy. Celkem jsou čtyři. Větší míra kontroly volného času dítěte, kdy rodiče chtěli vědět s kým, kde a jakým způsobem tráví svůj čas jejich dítě, koreluje se zájmem o vysokoškolský titul, o dobrou profesionální kariéru a dále se zájmem o dobře placené zaměstnání a dobré postavení ve společnosti.

Dodržování pořádku, které je většinou spjato s vyšší mírou kontroly a nutnosti poslouchat autority, se projevilo ve větším stupni motivovanosti ke studiu na vysoké škole za účelem rozvoje své vzdělanosti a schopností a také dobře placené kariéry.

Pomáhání v domácnosti koreluje s větším zájmem o rozvoj svých schopností a zkušeností. Zdá se, že jakékoliv věnování se svému dítěti je v důsledku prospěšné. Což nelze říct o zanedbávání výchovy.

Přestože ve srovnání s výsledky z roku 2010, bylo v roce 2014 menší množství významných vztahů mezi motivovaností ke studiu na vysoké škole a indikátory typů výchovy. I nadále lze pozorovat stejný trend – lhostejnost vůči dětem se negativně projevuje na jejich motivaci ke studiu. Čím více bylo rodičům jedno, co dělají jejich děti, tím spíše ty nechtěly ani dobrou profesionální kariéru ani dobře placené zaměstnání.

Zdá se, že jak autoritářský, tak i autoritativní styl výchovy se osvědčil. V obou případech byl zaznamenán pozitivní dopad na motivaci respondentů ke studiu na univerzitě. Pro autoritářský styl byla příznačná nižší míra komunikace s dítětem, kdy se o rozhodnutích rodičů nediskutovalo a muselo se poslouchat. V tomto případě byl zaznamenán větší zájem o dobrou profesionální kariéru a dobře placené zaměstnání. V autoritativním stylu výchovy se odrazil opačný přístup, tj. vysvětlení a odůvodňování svých prosb a požadavků k dítěti, pro který byl charakteristický vyšší stupeň snahy o získání dobrého postavení ve společnosti a také větší úsilí o pokračování v rodinné tradici.

Jak již bylo řečeno, věnování se svému dítěti mělo pozitivní dopad na míru motivace studentů ke studiu na univerzitě, které se projevovalo jednak ve společných aktivitách a povídání si, jednak v porozumění svému dítěti a jeho podpoře. Tak vysoká míra podpory a vyšší stupeň komunikace s dítětem koreluje s jeho snahou rozvoje svých schopností a zkušeností a zároveň o dosažení profesionální kariéry a dobře placeného zaměstnání. Větší zájem o studentský typ života a oddálení praxe byl identifikován pouze v případě vyšší míry verbální komunikace. Porozumění koreluje s dobrým postavením ve společnosti a trávením času spolu souvisí se zájmem o rozvoj vzdělanosti. Tyto typy vztahů jsou přímě úměrné.

Velká míra samostatnosti, která je typickým rysem volného typu výchovy, se projevila pouze ve vztazích z dotazníku z let 2010 a 2014, přičemž více jich je v tom posledním. Pro rok 2010 je příznačná korelace mezi větší volností a větším zájmem o oddálení praxe, při tom v roce 2014 se tato skutečnost změnila – velká míra samostatnosti zde koreluje s vyšší mírou zájmu o rozvoj vzdělanosti a schopností a také o prohloubení zájmu o konkrétní obor a dále o získání dobrého postavení ve společnosti.

Indikátory typů výchovy. Výsledky z roku 2016:

Oproti ostatním rokům bylo v roce 2016 zjištěno nejméně významných vztahů. U motivace ke studiu na vysoké škole nebyly zjištěny žádné významné vztahy mezi následujícími indikátory: žádná diskuse, vysvětlení, lhostejnost, fyzické tresty, podpora a samostatnost.

Přesto se ve výsledcích tohoto dotazníku byly nalezeny rysy spojené s autoritativním stylem výchovy: větší míra komunikace mezi rodiči a dětmi a snaha o pochopení. Tedy čím více si rodiče povídali se svými dětmi, ty pak tím nejspíše chtěly rozvíjet svou vzdělanost, získat dobrou profesionální kariéru a dobře placené zaměstnání. Čím více se rodiče snažili svým dětem porozumět, ty tím spíše chtěly získat vysokoškolský titul, dobrou kariéru a dobře placené zaměstnání. V případě věnování se svému dítěti, tj. vymýšlení nových zajímavých věcí, hraní se s nimi a podobně, byla identifikována větší míra zájmu o titul.

Velké nároky kladené na děti a kontrola jejich volnočasových aktivit koreluje se snahou získat vysokoškolský titul při studiu na VŠ.

Větší cílení na prospěch ve škole koreluje s menším zájmem o pokračování v rodinné tradici.

Mezi dodržováním pořádku v dětství a pokračováním v rodinné tradici byl zjištěn vztah, avšak z rozložení odpovědí lze těžko určit jeho směr. Menší míra nutnosti pomáhat v domácnosti koreluje s větším zájmem o studentský způsob života a s větší snahou oddálit praxi.

7. Verifikace hypotéz

Hlavní hypotéza předpokládá, že rodina je rozhodujícím socializačním činitelem a má vliv na motivaci studentů FHS UK ke studiu na vysoké škole. Tato hypotéza byla sledována přes indikátory ekonomických, sociálních a kulturních zdrojů, kterými disponuje rodina, přičemž výchovné styly v rodině byly zahrnuty mezi socializačními zdroji. Z provedené analýzy vyplývá, že se hlavní hypotéza potvrdila, jelikož byla zjištěna korelace mezi příslušnými zdroji a vzdělanostními aspiracemi studentů FHS UK. Ukázalo se, že po celé sledované období rodina hrála významnou roli v utváření motivovanosti příslušné kohorty. Jak je patrné z literatury, pozitivní emoční klima v rodině a socioekonomický status rodičů měly kladný dopad na celkový rozvoj kognitivních (kulturních) schopností a kompetenčních znalostí studentů, jejich zájmů, postojů a systému hodnot. Tak byl identifikován určitý trend ve vývoji preferencí studentů FHS UK – časem rostl zájem vysokoškoláků o rozvoj jejich vzdělanosti a dovednosti a rovněž i zájem o dílčí poznání akademického oboru. Tento posun zájmů je velmi patrný, jelikož v případě vzdělanosti jde o cca 20% nárůst motivovanosti v letech 2014 a 2016 oproti výsledkům odpovědí z let 2010 a 2012. Dále se ukázalo, že míra interakce mezi rodiči a dětmi, stupeň otevřenosti jejich komunikace a výchovné styly působí na celkovou motivovanost dětí ke studiu na univerzitě.

Jedna z dílčích hypotéz spočívala v tom, že rodiče ovlivňují motivaci svých dětí ke studiu na vysoké škole pomocí ekonomických, kulturních a sociálních zdrojů, kterými rodiče disponují. Tato hypotéza se potvrdila. Tudíž se osvědčilo, že jak ekonomické, sociální, tak i kulturní zdroje, jež rodina užívá, působí na vzdělanostní aspirace jejich potomků. K ekonomickým zdrojům rodiny byl zařazen socioekonomický status rodičů, který spočívá v rodinném typu bydlení (byť či rodinný dům atd.) a nejvyšším dosaženém vzdělání obou rodičů. K sociálním zdrojům patřily v této práci vztahy a interakce uvnitř rodiny, jež se měřily pomocí intenzity otevřenosti komunikace mezi rodiči a dětmi a výchovnými styly v rodině. Ke kulturním zdrojům jsem zařadila jak objektivizovaný kulturní kapitál, tj. vybavenost domácnosti knihovnou o 500 svazcích, tak i ukazatel kognitivního kulturního kapitálu, tj. kulturních schopností a znalostí respondentů, a to pomocí pro-čtenářského klima v rodině, tj. zdá rodiče četli svému dítěti během jeho dětství a dospívání. Mimo jiné byl sledován i typ střední školy respondentů, úplnost rodiny a jiné demografické charakteristiky.

Druhá dílčí hypotéza, která předpokládala, že studenti pocházející z rodiny s vysokým statutem budou více motivováni ke studiu na univerzitě, se nepotvrdila. Status rodiny byl

sledován na základě typu bydlení v rodině, nejvyššího dosaženého vzdělání obou rodičů a vybavení domácnosti knihovnou o 500 svazcích. Ukázalo se, že mezi typem bydlení a motivovaností respondentů nebyl identifikován žádný významný vztah. Typ nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů neměl diferenciační vliv na vzdělanostní aspirace sledované kohorty, to znamená, že jak děti pocházející z rodin s vysokoškolským vzděláním, tak i děti z rodin s nižším vzděláním měly stejnou intenzitu motivace ke studiu na vysoké škole. Podle rozložení odpovědí respondentů rovněž nebylo spatřeno zásadní rozlišení mezi skutečností disponování domácí knihovny a motivovaností studentů ke studiu na univerzitě.

Třetí dílčí hypotéza spočívala v tvrzení, že výchovné styly v rodině ovlivňují motivaci dětí k vysokoškolskému studiu. Tato hypotéza se potvrdila. Na základě literatury uvedené v teoretické části této práce byly sledovány tři výchovné styly v rodině, a to autoritářský, pro který je příslušné prosazování bezpodmínečné poslušnosti dítěte, vysoká striktnost rodičů a nízká míra komunikace a diskuse; autoritativní, tj. styl opřený o autoritu rodičů, ve kterém je kladen důraz na pochopení a porozumění věcem; a volný styl, pro který je příznačná vysoká volnost v jednání dětí, dokonce i určitá míra zanedbávání dítěte ze strany rodičů. Všechny tyto styly výchovy měly vliv na motivovanost studentů FHS UK ke studiu na vysoké škole, přičemž jejich dopad byl jak pozitivní, tak i negativní, ale vždy jistý. Kladně tak působil autoritářský a autoritativní styl výchovy, zatímco permissivní měl spíše záporné účinky. Zdá se, že zásadní vliv mělo to, jestli se rodiče svému dítěti věnovali, starali se o něj a jeho rozvoj, a to jak přes pouhý zájem o jeho školní výsledky a dodržování pravidel, tak i přes společné interakce, trávení času spolu, vymyšlení společných aktivit a vysvětlení svých požadavků a názorů. Nadměrná kontrola měla duální výsledky – bylo prokázáno, že vysoká stupeň kontroly dítěte a jeho volného času způsobuje jak vyšší míru vzdělanostních aspirací, tak i občas tlumí motivaci jedince.

Poslední dílčí hypotéza předpokládala, že čím více času věnovali rodiče svým dětem, tím vyšší míru motivovanosti ke studiu na VŠ budou studenti mít. Tato hypotéza se také potvrdila. Pozitivní emoční klima v rodině, společné aktivity, emocionální podpora, čas strávený spolu s dítětem, povzbuzování a podpora potomka v řešení složitých situací a problémů prokazatelně ovlivňuje míru motivovanosti ke studiu na VŠ studentů FHS UK, a to po celého sledované období, tudíž od roku 2010 až po rok 2016.

8. Závěr

Na základě provedené analýzy byl zjištěn jistý trend v zájmech studentů FHS UK – kromě jasného zaměření na rozvoj svého socioekonomického statusu, to znamená především získání dobrého postavení ve společnosti, finančně přijatelného zaměstnání, dobré profesionální kariéry a prestiže v podobě vysokoškolského titulu, prokazují stále rostoucí zájem o rozvoj svého kulturního kapitálu, a to v podobě zájmu o rozvoj své vzdělanosti, schopností a zkušeností a rovněž i zájem o prohloubení zájmu o společenskovědní akademický obor, což je velmi pozitivním sociálním trendem.

Dále se potvrdil nehasnoucí význam rodiny jako stabilizačního prvku společnosti a socializačního činitele. Pro studenty FHS UK je příznačné to, že mají stále silné a hluboké rodinné vztahy, jejich interakce s rodiči je na vysoké úrovni, komunikace mezi dvěma generacemi má otevřenou podobu – studenti se mohou kdykoliv obrátit na své rodiče s osobními otázkami či problémy a vědí, že je rodiče vyslechnou a podpoří. To bezpochybně svědčí o silných vazbách v rodinách studentů FHS UK, jejichž rodina jim dodává pocit jistoty a pomáhá v seberealizaci, přičemž tento trend je patrný pro celé sledované období, totiž po dobu 6 let.

Nicméně jsem si vědoma zřejmého omezení výzkumu – šetření se nezúčastnili všichni studenti FHS UK. Stále není jisté, jestli by byly dosaženy stejné výsledky v jiném univerzitním prostředí, proto lze usoudit, že zjištěné jevy nemohou být použité na studenty vysokých škol obecně a ani nelze přispět k závěrům aplikovatelným na celou veřejnost. Ovšem lze sledovat určité trendy a posuny ve vzdělanostní aspiraci studentů přicházejících na Fakultu humanitních studií. Obecně lze vnímat tento výzkum jako popud k provedení dalších podobných šetření.

9. Použitá literatura

ALAN, Josef, 1974. *Společnost, jedinec, vzdělání*. Praha: Nakladatelství svoboda.

ALAN, Josef, 1989. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-044-6.

BAURMIND, Diana, 1989. *Rearing competent in children*. In: Damon, W (Ed.): *Child development today*. San Francisco, Jossey-Bass, pp. 349-378. ISBN-10: 1555421032.

BAURMIND, Dian, 1991. *Effective parenting during the early adolescent transition*. In: Cowan, P.A., Hetherington, E.M. (Ed.): *Family transitions (Advances in family research series)*. Hillsdale New York, Erlbaum, pp. 56-95.

BOURDIEU, Pierre, PASSERON, Jean-Claude, (1970) 1990. *Reproduction in education, society and culture*. Second edition. Sage publications. London, Thousand Oaks, New Delhi. ISBN 0-8039-8319-0, ISBN 0-8039-8320-4 pbk.

COLEMAN, James, 1987. *Families and schools*. In: *Educational Researcher* Vol 16, Issue 6, 1987, pp. 32-38 Published by: The University of Chicago Press.

COLEMAN, James, 1988. *Social capital in the creation of human capital*. In: *American Journal of Sociology* Vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure (1988), pp. 95-120 Published by: The University of Chicago Press.

COLEMAN, James, 1990. *Foundations of social theory*. The Belknap press of Harvard university press. Cambridge, Massachusetts, and London, England. ISBN 0-674-31225-2 (alk. paper) (cloth), ISBN 0-674-31226-0 (pbk.).

ČAČKA, Otto, 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících a faktory optimalizace*. Brno: Nakladatelství doplněk. ISBN 80-7239-060-0.

DOPITA, Miroslava, 2007. *Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti*. Olomouc. ISBN 978-80-244-1650-2.

HAVLÍK, Radomír, KOŤA, Jaroslav, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7.

HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-1168-3.

KELLER, Jan, 1997. *Úvod do sociologie*. Čtvrté, rozšířené vydání. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-25-7.

KELLER, Jan, 2009. *Nejistota a důvěra aneb k čemu je modernitě dobrá tradice*. První vydání. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-002-5.

KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra at al., 2001. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. 117. Publikace. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

MATĚJŮ, Petr, ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 1992. *Úloha mentálních schopností a sociálního původu ve formování vzdělanostních aspirací*. In: Sociologický časopis, roč. 28, č. 5. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 613-635. ISSN 0038-0288.

MATĚJŮ, Petr, STRAKOVÁ, Jana, VESELÝ, Arnošt (eds.), 2008. *Nerovnosti ve vzdělání. Od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-7419-032-2.

MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-858550-75-3.

MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-58-X.

PELIKÁN, Jíří, 1995. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava. ISBN 80-85498-27-8.

PRUDKÝ, Libor, 2005. *Vybrané výsledky výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku Fakulty humanitních studií UK (Průběh longitudinálního výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku Fakulty humanitních studií UK) / Longitudinal research of value structures of freshmen at the Humanities Faculty of Charles University*. In: Lidé města. Urban people, revue pro antropologii, etnologii a etologii komunikace, 2/2005-16. Praha.

PRUDKÝ, Libor (ed.), a kol., 2009. *Inventura hodnot. Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia.

PRUDKÝ, Libor (ed.), ŠMÍDOVÁ, Michaela, VOJTÍŠKOVÁ, Kateřina, 2016. *Periferie, kraje, hodnoty. Možnosti periferních krajů na cestě za dobrými hodnotami*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Praha. ISBN 978-80-7325-414-8.

RABUŠICOVÁ, Milada, 1991. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. 1. vyd. Brno: MU. ISBN 8021003286.

STAŠOVÁ, L., 2001. *Rodina jako výchovný a socializační činitel*. In: Kraus, B., Poláčková, V. at al. *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. 117. Publikace. Brno: Paido, s. 78-85. ISBN 80-7315-004-2.

ŠAFR, Jíří, SEDLÁČKOVÁ, Markéta, 2006. *Sociální kapitál. Koncepty, teorie a metody měření*. In: Sociologické studie/Sociological studies 06:7. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 80-7330-095-8.

ŠAFR, Jíří a kol., 2012. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i. ISBN 978-80-7330-188-0.

Elektronické zdroje

BOURDIEU, Pierre, 1986. *The forms of capital*. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (New York, Greenwood), pp. 241-258 [online]. Poslední aktualizace 24.6.2017. Dostupné na WWW:

<https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm#n3>

Fakulta humanitních studií UK Praha [online]. Poslední aktualizace 24.6.2017. Dostupné na WWW: <http://fhs.cuni.cz/FHS-1122.html>

LAMONT, Michele, LAREAU, Annette, 1988. *Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments*. In: *Sociological Theory*, Vol. 6, No. 2, pp. 153-168 [online]. Poslední aktualizace 24.6.2017. Dostupné na WWW: https://is.muni.cz/el/1423/podzim2012/SOC409/um/1988_Lamont_Lareau_Cultural_Capital_Allusions_Gaps_and_Glissandos_in_Recent_Theoretical.pdf

Jiné zdroje

ŠULOVÁ, Lenka – ústní sdělení (Prof. PhDr. Lenka Šulová, Csc – účastnice konference „Podpora rodin s dětmi – problémy, návrhy a inspirace“) dne 14. června 2017.

10. Seznam příloh

- Příloha č.1: Indikátory výzkumu hodnot podle nového konceptu hodnot (Prudký a kol. 2009: 111).
- Příloha č.2: Dotazník longitudinálního empirického sociologického výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK, který prováděl řešitelský tým pod vedením pana Ing. Libora Prudkého, Ph.D.
- Příloha č.3: Souhrnná tabulka s výsledky testování chi-kvadrátu a Spearmanova korelačního koeficientu.

Příloha č. 1

Indikátory výzkumu hodnot podle nového konceptu hodnot (Prudký a kol. 2009: 111)

Skupina indikátorů	Hlavní indikace	Doplňkové a kontrolní indikace (varianty)
A. hodnotové preference	Základní životní hodnoty	Zdroje klidu a rovnováhy Vlivy na úspěšné manželství Podstatné atributy výchovy dětí (co si děti z výchovy mají především uchovat pro život)
B. hodnotové orientace	Zaměření hodnot – struktura tendencí vývoje hodnot	Specifikace hodnotových orientací podle konkrétních situací (výkonnost, chudoba, úspěch, spokojenost, soudržnost atd.) Ochota ke změnám
C. hodnotový rámec	Smysl existence	Důvěra obecně a vůči konkrétním aspektům života společnosti (stát, nositelé moci, instituce atd.) Víra, zvláště náboženská Možnosti ovlivňovat průběh života
D. normy chování	Přijetí či odmítání přestupků	Podoba aktivit v oblastech přestupků/norem Míra nezbytnosti řádu
E. sociální, ekonomické a demografické vlivy	(členění na hlavní či doplňkové indikátory zde nepřichází v úvahu) Rozsah a pojetí – včetně případných kontrolních indikací – jsou vázány na zacílení a možnosti konkrétního výzkumu. Dosud u nás jako podstatné vystupují zvláště pohlaví, věk, náboženská, vzdělání, druh školy, životní úroveň, životní styl, velikost obce bydliště, region a jeho socioekonomická úroveň a dynamika, diference ve vybavenosti domácnosti podmínkami pro vzdělání a kulturní a sociální kapitál a diference v podobě atributů dosavadní socializace, náboženská. (Souhrn: statusové, demografické, socializační)	

Příloha č. 2

Dotazník longitudinálního empirického sociologického výzkumu hodnotových struktur studentů 1. ročníku FHS UK, který prováděl řešitelský tým pod vedením pana Ing. Libora Prudkého, Ph.D.

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze/2010

--	--	--

Vážená kolegyně, vážený kolego,

obracíme se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník pokládá závažné otázky týkající se hodnotových orientací vysokoškoláků. Je součástí výzkumu hodnotových orientací v naší společnosti. Jde o výzkum anonymní. Jenom pravdivé a vážně myšlené odpovědi mají smysl. Už proto, že analýza výsledků tohoto výzkumu se může pro některé z Vás stát důležitou součástí vašeho studia.

Přečtěte si nejprve znění dotazníku tak, abyste rozuměli všem položeným otázkám shodně. Kdybyste měl/a nějaké pochybnosti o tom jak otázkám či způsobům odpovědi porozumět, zeptejte se toho, kdo Vám dotazníky rozdál.

Věříme, že Vás tento dotazník zaujme. Věříme, že se mu budete věnovat s vážností a budete odpovídat pravdivě a co nejpřesněji. Bez Vašich odpovědí není možné zkoumaný problém poznat.

Děkujeme za spolupráci!

Za řešitelský tým při Fakultě humanitních studií UK

studentky ze sociologického semináře vedeného L. Prudkým

1. Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?

(Zakroužkujte v každém řádku příslušné číslo podle míry důležitosti ve Vašem životě. Platí, že 1 = velmi důležitá; 2 = dost důležitá; 3 = ne příliš důležitá; 4 = vůbec nedůležitá)

1.A	Práce	1	2	3	4
1.B	Rodina	1	2	3	4
1.C	Přátelé a známí	1	2	3	4
1.D	Volný čas	1	2	3	4
1.E	Politika	1	2	3	4

2. Můžete říci, kde nacházíte zdroje vašeho vnitřního klidu, kde nacházíte pohodu, klid, jistotu? (Zakroužkujte jednu z předepsaných možností odpovědí)

- a. Doma s rodinou
- b. Při práci
- c. Na dovolené, při sportování
- d. S přáteli
- e. V kostele
- f. Při rozjímání o víře
- g. Sám bez lidí
- h. Při zábavě
- i. Ve vztahu s partnerkou/partnerem
- j. Při pomoci jiným, při práci pro veřejné účely
- k. Při nakupování
- l. Nemám žádný takový zdroj klidu
- m. Jinde, jinak, jak:

3. Jak často Vám v předškolním věku Vám četli či vyprávěli pohádky, básničky, říkadla apod.?

(Zakroužkujte jednu z předepsaných odpovědí)

- a. Velmi často
- b. Často
- c. Občas
- d. Zřídka
- e. Nikdy
- f. Neví

4. Když si vzpomenete na své dětství, jak moc se na Vaši rodinu hodí následující charakteristiky?

(Pokud byl přístup obou rodičů rozdílný, uveďte přístup toho rodiče, na kterého se daná charakteristika více hodí. Vyberte jednu odpověď v každém řádku)

	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	Neví
a) Rodiče dbali na to, abych měl/a dobrý prospěch ve škole.					
b) rozhodnutích rodičů se nediskutovalo, muselo se poslouchat					
c) Když po mně rodiče něco chtěli, vysvětlili mi proč					
d) Rodiče si se mnou hodně povídali					
e) Rodiče na mě kladli velké nároky					
f) Rodičům bylo jedno, co dělám					
g) Rodiče si našli čas na hru a vymýšlení nových zajímavých věcí					
h) Rodiče se mi snažili porozumět					
i) Rodiče používali při mé výchově fyzické tresty.					
j) Rodiče velmi dbali na dodržování pořádku					
k) Rodiče mě podporovali za každé situace					

l) Rodiče chtěli vědět, jak, kde a s kým trávím svůj volný čas					
m) Rodiče mě nechávali plánovat si věci podle svého					
n) Často jsem musel/a pomáhat v domácnosti					

5. Existuje někdo, kdo pro Vás představuje určitý vzor? Komu byste se chtěl/a podobat?

(Napište prosím zda ano či ne a pokud ano, jaké jsou charakteristiky této osobnosti. Případně i napište kdo to je.)

6. Čemu Vás podle Vás naučila základní škola (školy?), do které jste chodil?

(Vyberte odpověď v každém řádku.)

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
a) Být iniciativní				
b) Nedávat o sobě moc vědět				
c) Dodržovat kázeň				
d) Samostatně myslet				
e) Umět si vyhledat potřebné informace				
f) Vycházet s lidmi				
g) Podřídít se autoritám				
h) Jednat fěr (správně)				
i) Zalíbit se učiteli				
j) Základům znalostí nutných pro život				

7. Na jaké střední škole jste maturoval/a?

(Zaškrtněte jednu z předložených možností, tj. druh školy, na které jste maturoval/a)

- na osmiletém gymnáziu - denní studium
- na jiném gymnáziu - denní studium

- c. na střední odborné škole typu průmyslová škola - denní studium
- d. na střední odborné škole typu ne-průmyslová škola (např. ekonomická, sociálně - právní, atp.) - denní studium
- e. na integrované střední škole s maturitou - denní studium
- f. na střední škole jsem studoval/a dálkově (večerně). Šlo konkrétně o školu:

- g. na jiné škole, a to:

8. Jakými zásadami by se měla řídit společnost, v níž byste chtěl(a) žít Vy? Přečtěte si několik dvojic takovýchto zásad a u každé dvojice vyberte, které zásadě dáváte přednost. (Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

	rozhodně první	spíše první	spíše druhý	rozhodně	nevím	
a) zaměřit se na co nejvyšší ekonomický výkon						-zaměřit se na poklidný život, nehonit se
b) upřednostňovat dodržování tradic						- upřednostňovat modernizační změny
c) rozhodovat spíše podle odborníků						-rozhodovat spíše podle názorů veřejnosti
d) usilovat o co největší technickou vyspělost						- usilovat hlavně o duchovní rozvoj
e) vnášet především řád do života						- dávat lidem co největší volnost
f) dbát hlavně o rozvoj vynikajících talentů						- dbát hlavně o rovnoměrný rozvoj všech

9. Když se zamyslíte nad tím,co je podle Vašeho názoru důležité pro úspěch v životě_ aby byl člověk v životě úspěšný, je potřeba především:

(Vyberte maximálně 3 z níže uvedených vlastností a seřad'te je podle důležitosti.)

		1. nejdůležitější	2. nejdůležitější	3. nejdůležitější
9.1	Narodit se v dobré rodině			
9.2	Mít ostré lokty			
9.3	Mít vysoké vzdělání			
9.4	Mít vlivné známé			
9.5	Učit se stále něco nového			
9.6	Být sebevědomý			
9.7	Být optimistou			
9.8	Umět se postavit proti bezpráví			
9.9	Chovat se dobře k druhým lidem			
9.10	Mít hodně peněz			

10. Jaký je Váš názor na následující výroky?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
a) Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.	1	2	3	4
b) Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.	1	2	3	4
c) Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	1	2	3	4
d) Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.	1	2	3	4
e) Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	1	2	3	4

f) Bylo by dobré, aby většina lidí v České republice věřila v Boha.	1	2	3	4
g) Každý musí své problémy řešit sám.	1	2	3	4
h) Život si musíme udělat tak příjemný, jak to jen jde.	1	2	3	4
i) Usilovat o úspěch je to hlavní	1	2	3	4
j) Rozhodující je dosáhnout cíl, jakým způsobem, to je vedlejší	1	2	3	4
k) Pohoda je důležitější než úspěch v práci	1	2	3	4

11. Lidé uvažují o životě rozdílně. Uveďte prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

		1	2	3	4	5	9
a.	Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života						
b.	Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh						
c.	V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu						
d.	Život má jen ten smysl, který mu sami dáme						
e.	Rozum dává životu smysl						
f.	Bez lásky nemá život smysl						

12. Někteří lidé mají pocit úplně svobodného rozhodování a kontroly nad svým životem a jiní mají pocit, že svůj život ovlivňovat nemohou, ať dělají co dělají. Prosím Vás, vyjádřete se na následující škále, nakolik podle Vás můžete ovlivňovat svůj život. (Zaškrtněte jeden sloupeček z deseti.)

<i>1 vůbec ne</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	<i>10 plně</i>

13 Mohl(a) byste říci, podle svých životních zkušeností, že většině lidí je možno důvěřovat, nebo že člověk musí být ve styku s ostatními velmi opatrný?

(Vyberte jednu z předepsaných odpovědí)

Většině lidí je možné důvěřovat	1
Člověk musí být ve styku s ostatními velmi opatrný	2
Nevím, nedokáži posoudit	3

14. Uved'te prosím u každého z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné, nebo není nikdy ospravedlnitelné, nebo něco mezi tím.

(Platí že 1 = takové chování není přijatelné nikdy; a naopak 10 = takové chování je přijatelné vždycky.

Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

a) Šít na daních, když je příležitost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
b) Denně užívat alkohol	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
c) Užívat lehké drogy, např. marihuanu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d) Lhát ve vlastním zájmu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
e) Jako ženatý/vdaná (či jako nesezdaní partneři) mít „vedlejší“ milostný poměr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
f) Přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
g) Domácí násilí	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
h) Potrat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
i) Ukončit život nevléčitelně nemocného (euthanasie)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
j) Používat nelegální software	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
k) Národnostní či etnická nesnášenlivost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
l) Řídit auto pod vlivem alkoholu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
m) Netřídít domovní odpad	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
n) Požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
o) Vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

15. Řekněte mi, prosím, jak silnou příslušnost pocítujete k ... ?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

	Velmi silnou	Silnou	Slabou	Žádnou
a) ke svému městu, obci	1	2	3	4
b) ke svému kraji, regionu	1	2	3	4
c) ke své rodině	1	2	3	4
d) ke skupině svých kamarádů a známých	1	2	3	4
e) k České republice	1	2	3	4
f) k Evropě	1	2	3	4

16. Proč jsou u nás lidé, kteří žijí v nouzi? Který z následujících důvodů takové situace považujete za nejdůležitější?

(Vyberte jednu z předepsaných odpovědí)

1. protože mají smůlu
2. z lenosti a nedostatku pevné vůle
3. protože je v naší společnosti bezpráví
4. nevyhnutelně to patří k pokroku
5. žádný z těchto důvodů
6. nevím

17. Teď Vám předkládáme dva výroky, které lidé někdy používají, když hovoří o dobru a zlu. Který z nich je bližší Vašemu stanovisku?

- A. Existují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a zlo. To platí vždy pro každého, bez ohledu na okolnosti.
- B. Nikdy neexistují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a co zlo. To, co je dobro a co zlo, závisí pouze na okolnostech v danou chvíli.

Vyberte jednu z předepsaných odpovědí:

- 1: souhlasím s výrokem A;
- 2: souhlasím s výrokem B;
- 3: nesouhlasím ani s jedním z nich

18. V současné době se v České republice počty uchazečů o vysokoškolské vzdělání neustále zvyšují. Co nyní, podle Vašeho názoru, motivuje mladé lidi ke studiu na vysoké škole?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku. Využijte při tom stupnici, kde 1. Rozhodně ano; 2. Pouze částečně; 3. Spíše ne; 4. Rozhodně ne)

a. Rozvíjet svoji vzdělanost, znalosti a schopnosti	1	2	3	4
b. Získat možnosti dobré profesionální kariéry	1	2	3	4
c. Získat dobré postavení ve společnosti	1	2	3	4
d. Získat vysokoškolský titul	1	2	3	4
e. Pokračovat v rodinné tradici	1	2	3	4
f. Získat možnost dobře placeného zaměstnání	1	2	3	4
g. Prohloubit zájem o konkrétní obor	1	2	3	4
h. Oddálit praxi, žít studentským životem	1	2	3	4

19. Jaký z následujících výroků popisuje nejlépe Váš vlastní názor, mínění, smýšlení?

(Vyberte jednu z možných odpovědí)

1. nevěřím v Boha
2. nevím, zda Bůh existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu
3. nevěřím v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věřím na vyšší moc
4. někdy věřím v Boha, někdy ne
5. věřím v Boha, přestože mám své pochybnosti
6. vím, že Bůh existuje, nemám o tom žádné pochybnosti

20. Během Vašeho dětství a dospívání jste většinou bydlel/a

(Vyberte jednu z možností)

1. v obci do 2 tisíc obyvatel
2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel
3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel

4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel
5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel
6. v obci nad 100 tisíc obyvatel
7. v Praze
8. jiná situace, jaká:

21. Během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

(Vyberte *jednu* z možností)

1. po celou dobu oba vlastní rodiče
2. po většinu této doby oba vlastní rodiče
3. po většinu doby či stále oba rodiči, z nich byl ale jen jeden vlastní
4. převážně jen jeden z rodičů
5. převážně či po celou dobu bez rodičů
6. jiná situace, jaká:

22. Během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlel/a

(Vyberte *jednu* z možností)

1. v činžovním domě na sídlišti
2. v činžovním domě mimo sídliště
3. v rodinném domku, vilce, vile
4. jinak, jak:

23. Během Vašeho dospívání, řekl/a byste, že jste patřil/a mezi příznivce (členy)...

(Vyberte *jednu odpověď* v každém řádku)

	Ano	Částečně	Ne
a) Skupiny věřících	1	2	3
b) Fanoušků fotbalu	1	2	3
c) Rocku	1	2	3
d) Metalu	1	2	3
e) Punku	1	2	3
f) Techna	1	2	3
g) Disca	1	2	3
h) Skinheads	1	2	3
i) Skejťáků	1	2	3
j) Trampů	1	2	3
k) Extrémních sportů	1	2	3
l) Jiné, jaké	1	2	3
: ...			

24. Hlásil/a jste se na tuto fakultu rozhodnut/a, že ji chcete studovat, nebo to bylo jinak?

(Vyberte *jednu* možnost.)

1. ano, chtěl/a jsem studovat právě na této fakultě
2. spíše ano, chtěl/a jsem studovat na fakultě tohoto zaměření

3. ani tak, ani tak: nebyl/a jsem si jist/a na jaké fakultě chci studovat
4. spíše ne, chtěl/a jsem studovat na jiné fakultě, ale tam jsem se nedostal/a
5. rozhodně ne, chtěl/a jsem studovat něco zcela jiného, ale tam jsem se nedostal/a
6. jiná situace, jaká:

25. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

(Vyberte **jednu** možnost)

1. ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi
2. ano, ale jejich rady musím „filtrovat“
3. jen výjimečně a otázky nemohu formulovat přímo
4. skoro vůbec to nepřichází v úvahu
5. rozhodně ne

26. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

(Vyberte **jednu** z možností)

1. základní
2. základní s vyučením
3. střední odborné bez maturity
4. střední s maturitou
5. vysokoškolské či vyšší
6. jiná situace, jaká:

27. A jaké nejvyšší vzdělání dosáhla Vaše matka?

(Vyberte **jednu** z možností)

1. základní
2. základní s vyučením
3. střední odborné bez maturity
4. střední s maturitou
5. vysokoškolské či vyšší
6. jiná situace, jaká:

28. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti v níž žijete.

(I tady vyberte **jednu odpověď** v každém řádku podle toho, jak je vybavena domácnost, v níž žijete.)

Č.	vybavení domácnosti	v naší domácnosti toto		
		1. máme	2. nemůžeme si to dovolit	3. nemáme z jiného důvodu
1.	pokoj pro každého člena domácnosti			
2.	myčka na nádobí			
3.	počítač připojený na internet			
4.	Automobil			
5.	vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům			
6.	knihovna nejméně s 500 svazky			

29. Můžete prosím odhadnout, jaký byl v posledním měsíci celkový čistý příjem peněz v rodině v níž žijete?

(Odhadněte částku co nejpřesněji, alespoň v rozmezí jednoho tisíce korun)

30. V tomto městě bydlíte

*(Vyberte **jednu** možnost)*

1. na koleji
2. v podnájmu
3. u rodičů
4. u příbuzných
5. nebydlím tady, denně dojíždím
6. jinak, jak:

31. Narodil/a jste se v roce:.....

32. Jste

1. žena
2. muž

Ještě jednou děkujeme za spolupráci!

Toto prosím nevyplňujte !

34.	Fakulta	
35.	Datum	
Tazatel		

Příloha č. 3

Souhrnná tabulka s výsledky testování chi-kvadrátu a Spearmanova korelačního koeficientu

Vysvětlivky k tabulce: vlevo je uvedena nezávislá proměnná – otázka č. 18 týkající se motivace ke studiu; dále jsou uvedeny závislé proměnné – otázky ohledně demografických, statusových a socializačních charakteristik, jejichž úplné znění je znázorněno v příloze č. 2. Sloupeček Chi^2 prezentuje hodnotu ukazatele párové analýzy, v sloupečku *Spearman k.* zaznamenávám ukazatel korelační analýzy. Sloupec *Hodnota S. k.* znázorňuje samotnou hodnotu Spearmanova koeficientu, jelikož ta svědčí o intenzitě a směru závislosti mezi jednotlivými proměnnými, směr lze odvodit ze znaménka +/- před číslem, přičemž „+“ vyjadřuje přímou úměrnost a „-“ nepřímou. Pokud je v řádku zaznamenáno samotné znaménko „-“ bez žádných číslic, znamená to, že se jedná o otázky, které chybí v dotazníku.

Č. otázky		2010			2012			2014			2016		
		Chi ²	Spearman k.	Hodnota S. k.	Chi ²	Spearman k.	Hodnota S. k.	Chi ²	Spearman k.	Hodnota S. k.	Chi ²	Spearman k.	Hodnota S. k.
22	18a							-	-	-	-	-	-
	18.b							-	-	-	-	-	-
	18.c							-	-	-	-	-	-
	18.d							-	-	-	-	-	-
	18.e							-	-	-	-	-	-
	18.f							-	-	-	-	-	-
	18.g							-	-	-	-	-	-
	18.h							-	-	-	-	-	-
26	18a												
	18.b												
	18.c												
	18.d	,019	,512	-,041									
	18.e							,000	,000	-,311	,009	,000	-,338
	18.f												
	18.g												
	18.h												
27	18a										,038	,101	-,135
	18.b												
	18.c												
	18.d										,132	,046	+,164
	18.e							,000	,000	-,370	,029	,000	-,295
	18.f										,414	,049	+,163
	18.g												
	18.h	,003	,054	+,120									
28.6	18a												
	18.b												
	18.c												
	18.d												
	18.e												
	18.f				0,01	,479	-,057	,289	,013	+,168	,118	,020	-,192
	18.g	,002	,483	+,044				,010	,577	-,038			
	18.h												
32	18a				,038	,058	+,151						
	18.b	,009	,009	+,122									
	18.c												
	18.d												
	18.e												
	18.f										,048	,142	+,162
	18.g	,012	,005	+,176									
	18.h												
20	18a							,932	,036	+,142			
	18.b												
	18.c												
	18.d										,015	,416	+,067
	18.e												
	18.f												
	18.g												
	18.h												
3	18a												
	18.b	,000	,407	+,052	,004	,002	+,241						
	18.c												
	18.d				,028	,459	+,059						
	18.e												
	18.f												
	18.g							,090	,002	+,206			
	18.h												
7	18a						,383	,047	-,133				
	18.b	,005	,181	+,083	,033	,009	+,204	,001	,853	+,013			
	18.c				,664	,031	+,170						
	18.d	,231	,034	+,132							,767	,054	-,158
	18.e	,044	,197	+,080	,811	,025	+,177	,022	,546	+,041			

	18.f							,001	,488	+047			
	18.g												
	18.h				,000	,662	-,035	,051	,039	+140			
21	18a												
	18.b										,014	,680	+034
	18.c	,019	,990	+001									
	18.d												
	18.e							,416	,006	+187			
	18.f												
	18.g												
	18.h												
25	18a	,018	,031	+134	,015	,073	+142	,151	,016	+163			
	18.b				,017	,013	+195						
	18.c							,001	,049	+133			
	18.d							,485	,018	+161			
	18.e	,053	,829	-,013							,471	,050	+162
	18.f							,001	,075	+121			
	18.g	,204	,033	+132	,001	,575	-,045						
	18.h												
4.a	18a												
	18.b	,015	,182	+083				,062	,003	+199			
	18.c							,004	,063	+125			
	18.d	,002	,165	,087									
	18.e										,141	,019	+192
	18.f	,000	,004	,180				,023	,001	+219			
	18.g												
	18.h												
4.b	18a												
	18.b							,000	,271	,074			
	18.c	,045	,514	-,041	,488	,020	-,184						
	18.d	,044	,446	+048									
	18.e												
	18.f				,000	,744	+026	,000	,007	+180			
	18.g												
	18.h												
4.c	18a												
	18.b												
	18.c							,099	,010	+173			
	18.d												
	18.e							,118	,002	+210			
	18.f												
	18.g												
	18.h												
4.d	18a				,000	,473	,057	,262	,047	+133	,009	,083	+143
	18.b				,002	,001	,251	,556	,053	+130	,000	,077	+145
	18.c	,003	,005	+175	,040	,027	,174						
	18.d												
	18.e												
	18.f							,301	,010	+172	,002	,707	+031
	18.g												
	18.h							,041	,093	-,114			
4.e	18a	,010	,675	-,027									
	18.b												
	18.c				,501	,051	+154						
	18.d				,509	,040	-,162				,506	,045	+165
	18.e				,045	,012	+197						
	18.f												
	18.g	,002	,860	+011									
	18.h												
4.f	18a	,104	,008	-,165									
	18.b	,000	,001	-,210				,044	,013	-,167			
	18.c	,000	,054	-,120									
	18.d												
	18.e	,007	,676	-,026				,740	,052	-,131			

	18.f	,080	,005	-,177	,000	,937	-,006	,475	,050	-,132			
	18.g	,054	,002	-,190									
	18.h												
4.g	18a							,003	,706	+0,25			
	18.b	,000	,314	,063									
	18.c												
	18.d										,003	,782	+0,23
	18.e	,038	,784	-,017									
	18.f												
	18.g												
	18.h												
4.h	18a	,031	,009	+0,162									
	18.b	,034	,183	+0,083	,004	,000	,299				,033	,056	+0,156
	18.c	,036	,027	+0,137				,699	,050	+0,132			
	18.d				,388	,002	,244				,046	,593	-,044
	18.e												
	18.f										,019	,399	+0,071
	18.g												
	18.h												
4.i	18a	,044	,018	-,147	,010	,988	,001	,301	,039	-,139			
	18.b												
	18.c												
	18.d	,284	,008	+0,165									
	18.e												
	18.f												
	18.g	,720	,049	-,123				,021	,034	-,143			
	18.h	,047	,101	+0,102				,336	,016	+0,164			
4.j	18a							,000	,267	+0,075			
	18.b							,000	,081	+0,118			
	18.c	,054	,225	+0,076									
	18.d												
	18.e										,002	,175	+0,112
	18.f												
	18.g												
	18.h												
4.k	18a				,002	,006	,217	,011	,000	+0,249			
	18.b				,022	,001	,250	,000	,012	+0,169			
	18.c												
	18.d												
	18.e												
	18.f				,059	,014	+0,193	,044	,163	+0,094			
	18.g				,001	,603	-,041						
	18.h												
4.l	18a	,036	,306	+0,064									
	18.b							,020	,000	+0,241			
	18.c	,016	,218	+0,077				,200	,009	+0,176			
	18.d				,001	,102	+0,129	,004	,004	+0,191	,016	,194	+0,107
	18.e												
	18.f							,066	,002	+0,204			
	18.g	,007	,724	,022									
	18.h												
4.m	18a							,000	,007	+0,179			
	18.b												
	18.c							,006	,324	+0,067			
	18.d												
	18.e												
	18.f												
	18.g							,038	,413	+0,055			
	18.h	,000	,006	+0,169				,168	,015	-,165			
4.n	18a							,001	,960	-,003			
	18.b												
	18.c	,038	,012	-,156	,034	,895	,011						
	18.d												
	18.e	,003	,642	-,029									

	18.f												
	18.g												
	18.h										.084	.031	-.179